
ASTERISK

NR. 58 JUNI 2011

DANMARKS PÆDAGOGISKE UNIVERSITETSSKOLE
ARTS, AARHUS UNIVERSITET

TEMA: *Dumhed*

KAN DUMHED GØRE OS KLOGERE?

GENERATION DUM?
Når uddannelsessystemet
taber de unge

ESSAY
Homo Stupide

SAMTALE FRA TÅRNET
Er musik vidensamfundets
X-faktor?

DUMHEDER ER DEJLIGE AT DELE – MEN TÆNK DIG OM ALENE

LEDER

Af CLAUS HOLM

ANSVARSHAVENDE REDAKTØR AF ASTERISK
OG PRODEKAN FOR FORMIDLING,
DPU, AARHUS UNIVERSITET

Tænk dig om.' 'Del din viden.'
Der er verdener til forskel, på disse to opfordringer. Opfordringen 'tænk dig om' tilhører oplysningstidens verden. Den kender vi fra filosofen Immanuel Kant, som beder os om at betjene os af vores forstand uden en andens ledelse. Det kræver flid og mod til ikke at leve som 'et dumt husfæ under andres opsyn'.

Opfordringen 'del din viden' kender vi fra os selv. Vi lever i videndelingens verden, hvor vi betjener os af hinandens forstand. Det kræver generøsitet med sin viden – givet at viden er som kærlighed; der bliver mere af den ved at dele den. Men betyder det, at vi sammen kan tænke os til myndighed og afskrive behovet for at tænke selv? Ja, det tror vi, men vi burde vide bedre. Ikke desto mindre er tendensen en tiltro til, at videndeling er nok til at gøre os kloge og vidende. Det er ikke tilfældet.

Videndeling har nemlig både gode og dårlige sider. Den dårlige er, at vi bliver for snak-kende. I videndelingens navn indretter vi konferencer, seminarer og almindelige undervisning sådan, at en forelæser eller en lærer kun er 'på' i kort tid som oplægsholder. Snakken blandt deltagerne skal nemlig i gang. Hurtigt.

“I videndelingens navn tvinger vi i de værste tilfælde folk til at snakke sammen i et væk. Det får dem til at sige for mange dumheder. Og dermed forveksler vi infantil pludretrang med videndeling.”

Det er udmærket, når det ikke sker på bekostning af tid til at lytte til hele ræsonnementer. Desværre bliver eksperter, lærere og lægmænd ofte inviteret til at levere halve tanker og korte statements. Det sker, når journalister bliver bedt om at reducere publikums tålmodighed til at lytte ved at afbryde oplægsholdere og paneldeltagere. Ligesom det mere generelt sker ved at bede folk i læringsituationer om at interviewe hinanden, som om de var

journalister. Kort sagt: I videndelingens navn tvinger vi i de værste tilfælde folk til at snakke sammen i et væk. Det får dem til at sige for mange dumheder. Og dermed forveksler vi infantil pludretrang med videndeling.

Videndeling bliver derimod frugtbar, når den knytter sig til tid til at forberede sig ved at sidde alene og tænke tanker til ende. Det er ikke så dejligt, som at dele viden – og dumheder – med hinanden. Snarere er forberedelse hver for sig, for eksempel til et gruppearbejde, forbundet med at tåle denne type af normalubehag (som lektor Tina Keiding kalder det i artiklen "Du skal også være selvstændig" i Asterisk nr. 50). Frugtbar videndeling kræver en fortsat respekt for den klassiske – normalubehagelige – oplysningsproces, det er at tænke selv.

En bedre balance mellem videndeling og oplysning kræver et opgør med idéen om, at vi tænker, når vi taler sammen. Idéen – at tænkning er at internalisere en social samtale – stammer fra udviklingspsykologen Vygotsky og ligger i efterkrigstiden til grund for mange kooperative læringsmodeller. Opgøret her abonnerer på filosofen Hannah Arendts ide om, at tænkning er en alene-aktivitet; en lydløs dialog, som det enkelte individ har med sig selv. Det har tre konsekvenser.

For det første må en lærer ikke være bange for stilheden. Publikums stilhed må ikke forveksles med fordømmende kedsomhed, ligesom lydløs alenehed ikke må forveksles med smertelig ensomhed. For det andet må en lærer ikke frygte individualisme ved at forveksle den individuelle tænkning med et snakkende fællesskabs viden. Et gruppefællesskab kan hverken skrive, læse eller tænke. Det kan, når det er bedst, få én på bedre tanker ved, at dele tanker med hinanden. For det tredje må en lærer ikke ofre indbyrdes kappestrid til fordel for gensidige anerkendelse. Ikke al viden er lige valid. Ikke alt og alle er lige værd at høre på. Videndelingens drøm om en verden uden publikum må imødegås med øget vished om, hvad hvem ved, hvem der siger noget vâs, og hvad og hvem, der er grund til at tvivle på. Det er oplyst videndeling. Måske er det ikke så dum en idé. ■

TABERSYSTEMET

DUMT AT **TABE** DE UNGE

S. 06-11

Vi stempler det stigende antal ufaglærte unge som 'dumme', mens samfundet får prædikatet 'vidensamfund'. Men det nytter ikke at pege fingre ad de unge, når det er uddannelsessystemet, der fejler.

ESSAY

HOMO STUPIDE

S. 12-14

Forfatter Alexander Carnera ser nærmere på dumheden i litteratur og film - og analyserer, hvorfor Forrest Gump er en idiot, vi kan lære en masse af.

”Vi moderne er så at sige ‘for kloge’ til at fatte vores egen verden, og vi har brug for den dumme til at se på os selv.”

Forfatter **Alexander Carnera**

NEDSLAG

DUMHEDENS **KVALITETER**

S. 15-17

I tre korte nedslag sætter Asterisk fokus på, hvordan dumhed kan gøre os klogere.

ARTIKLER

SINKER PÅ SKOLEBÆNKEN

KAN DU **BLOT** BLIVE BUDDRENG ...

S. 18-22

ADHD? Adfærdsvanskelig? Diagnoserne står i kø, når vi i dag skal forklare, hvorfor Emil ikke kan følge med i skolen. Men startskuddet til den videnskabelige opdeling af de børn, der ikke fulgte flertallets læringskurve, lød allerede for 100 år siden.

ASTERISK TV

TIDENS VIGTIGSTE VALG

– HVILKE UDDANNELSESVALG SKAL VI TRÆFFE?

S. 26-27

Politikerne er langt fra enige om, hvordan uddannelsessystemets udfordringer skal gribes an. Måske er det værd at lytte til, hvad forskerne har at sige? Asterisk tv tager fat på fire vigtige valg.

HVAD NYTTER EFTERUDDANNELSE?

CHAUFFØREN OG SOSU-HJÆLPEREN
KAN BLIVE DANMARKS **AFGØRENDE**
KONKURRENCEPARAMETER

S. 32-35

Kortuddannede og ufaglærte har langt flere ressourcer og er bedre til at lære nyt, end både de selv og deres ledere tror.

LEDER

S. 02

SAMTALE FRA TÅRNET

ER MUSIK VIDENSAMFUNDETS
X-FAKTOR?

S. 23-25

Kraftige nedskæringer truer musikfaget i det nye årtusinde. Asterisk TV har inviteret musikprofessor Frede V. Nielsen og musiker Thomas Blachman i studiet til en samtale om musikfagets krise.

s.23

"Musik er nødvendigt for mennesket. Det skærper menneskets fantasi, tilstedeværelse, nærvær i dets eget liv. Og det er her, den helt store fuck-up er, at man prioriterer det irrationelle ud på et sideplan.

For det er jo lige præcis det, der gør, at mennesket i sidste ende kan forholde sig til sin egen kreativitet, idé-generering, fremtidens produkter, der skal komme ud af alt det dér med det kreative menneske."

Musiker **Thomas Blachman**

KORT NYT

S. 28-29

UD AF TÅRNET

HVAD OPTAGER FORSKEREN LIGE NU?

S. 30-31

Ning de Coninck-Smith åbner døren til sit forskningsunivers og fortæller om tre projekter, der optager hende for tiden.

MIT PÆDAGOGISKE DILEMMA

"DE 10 %. DER IKKE GIDER,
SPILDER JEG IKKE ENERGI PÅ"

Beredskabschef **Jakob Vedsted Andersen**
ved Københavns Brandvæsen.

S. 36-37

NYE BØGER

S. 38-39

s.40

KOMMENTAR

SKOLESKYDERI ER DÆMONISK RASEN

S. 40-41

Lars Geer Hammershøj ser nærmere på, hvad der kendetegner skoleskyderier som massakren på Columbine High School, og hvordan fænomenet hænger sammen med Søren Kierkegaards 'dæmoniske rasen'.

KALENDER

S. 43

ASTERISK

nr. 58

Juni 2011

Tema

Dumhed

Design: F31

Forside: Scanpix

Tryk: Scanprint A/S

ISSN nr.: 1601-5754

Oplag: 20.300

Redaktionens adr.

Danmarks Pædagogiske

Universitetskole

ARTS, Aarhus Universitet

Tuborgvej 164

2400 København NV

Kontakt til redaktionen

E-MAIL: asterisk@dpu.dk

TELEFON: 88 88 90 59

Abonnement

Abonnement er gratis

og kan bestilles på

www.dpu.dk/asterisk

Redaktører

Claus Holm (ansv.)

cho@dpu.dk

Peder Holm-Pedersen

peho@dpu.dk

Camilla Mehlsen

cme@dpu.dk

Redaktionskomité

Frans Ørsted Andersen

Søren Kjær Jensen

Ida Juul

Jens Christian Nielsen

Dorthe Staunæs

Korrektur

Kirsten Kovacs

Asterisk er et magasin for aktuel uddannelsesforskning. Asterisk udkommer fire gange årligt og er udgivet af Danmarks Pædagogiske Universitetskole, ARTS, Aarhus Universitet. Artikler eller illustrationer må ikke eftertrykkes uden tilladelse.

541 006

DANMARKS PÆDAGOGISKE
UNIVERSITETSSKOLE

AARHUS UNIVERSITET

* Sommerskole på DPU 2011

Facilitering

Hvordan får vi møder, der er værdiskabende, effektive, involverende, energifyldte, muntre, korte og fåtallige? Sommerskolen giver et bud på, hvordan man kan facilitere møderne: det vil sige styre deres form stramt og venligt, så indholdet og formålet fremmes bedst muligt.

8.-10. august

Børnelitteratur i forandring

Børn og unges læsevaner har ændret sig de seneste år, og børnelitteraturen har fulgt med denne udvikling. Sommerskolen sætter børnelitteraturens rivende udvikling i perspektiv til forskning i bl.a. genrer, litteraturhistorie, dannelse, læsevaner og retorisk formidling.

9.-12. august

Positiv psykologi

Positiv psykologi fokuserer på menneskets psykologiske ressourcer, styrker og muligheder. Sommerskolen præsenterer positiv psykologi som samlet fagområde, der fokuserer på positive emotioner, engagement, mening, sociale relationer, individuelle styrker, samt hvad man med rette kan kalde menneskevenlig organisation og ledelse.

9.-12. august

**DPU, Aarhus Universitet
Campus Emdrup, København NV.**

**Læs mere og tilmeld dig på
www.dpu.dk/sommerskole**

DUMMT AT *TABE* DE UNGE

Tabergenerationen. De tunge unge. Restgruppen. Vi stempler det stigende antal ufaglærte unge som 'dumme', mens samfundet får prædikatet 'vidensamfund'.
Men det nytter ikke at pege fingre ad de unge, når det er uddannelsessystemet, der fejler og ikke følger med tiden, lyder det fra to eksperter.

Af CAMILLA MEHLSÉN & MATHILDE WEIRSØE

Det er svært ikke at smile på en ualmindelig smuk solskinsdag, hvor Tivoli byder på et farveorgie af blomster, påfugle og candyfloss. Joussef virker også glad, mens han sidder midt i den gamle have og fortæller om sit arbejde som lærling i et malerfirma, der for tiden er i gang med at forvandle Divan 2 til restauranten Nimb Terrasse.

”Jeg har ønsket at være maler siden tidligt i folkeskolen. Jeg synes, det er fedt at male og holde en pensel. Jeg kan godt lide at arbejde med farver,” siger den 18-årige lærling og tilføjer: ”Heldigvis bliver jeg også maler.”

Joussefs drøm var ellers uhyre tæt på at briste. Han var begyndt på sin uddannelse til bygningsmaler på Teknisk Skole og var færdig med grundforløbet. Men som flere tusinde andre unge kunne han ikke finde en læreplads og gik i stå i to et halvt år.

”Jeg lavede ingenting. Jeg følte mig som en idiot. Hvad fanden skal jeg nu? Det er spild af ens tid bare at vente og vente. To et halvt år, der er spildt af ens liv, det er meget, ikke? Jeg kunne være færdig med min uddannelse nu,” siger Joussef.

Uddannelsen til bygningsmaler er normeret til tre et halvt år, men når Joussef bliver færdig som bygningsmaler i 2012, har det i alt taget ham over fem et halvt år.

”Det var meget svært at få en læreplads, og jeg fandt den ikke engang selv. Det var Karin fra Dansk Byggeri, der fandt den. Folk har et dårligt billede af en, der ringer og hedder Joussef. Jeg har prøvet mange gange at blive afvist i telefonen. Men man har tre måneders prøvetid, så de kunne jo godt prøve én af. Men hvis jeg hed Kasper eller Brian, havde jeg måske haft en bedre chance. Sådan er det bare,” siger Joussef.

Hver fjerde unge falder fra

Det er ikke til at sige, hvad der var sket, hvis Joussef ikke havde fået en læreplads. Selv aner han det ikke, og han havde ingen plan b og ingen andre drømme, så han kunne meget vel være endt i statistikken over det stigende antal unge, der ikke får en ungdomsuddannelse.

I dag har én ud af fire ikke fået en ungdomsuddannelse 10 år efter, at de har forladt folkeskolen. Det er ikke motivationen for at begynde en uddannelse, den er gal med: Hele 97 % af en ungdomsårgang begynder en uddannelse efter folkeskolen. Problemet er frafald.

Langt hovedparten af de unge, der aldrig får en ungdomsuddannelse, er faldet fra et uddannelsesforløb på en erhvervsuddannelse som for eksempel uddannelsen til kok, maler, murer eller tømrer. En del af dem stopper, fordi de har opgivet at finde en læreplads. Ifølge en analyse fra Arbejderbevægelsens Erhvervsråd fra oktober 2010 har næsten 18 procent af en ungdomsårgang påbegyndt en erhvervsuddannelse, uden at de har gennemført den 10 år efter folkeskolen.

Skal regeringen nå målsætningen om, at 95 % af alle unge skal have fået en ungdomsuddannelse i 2015, handler det om at stoppe frafaldet. Men statistikken viser den modsatte tendens. Stadigt flere unge får ikke en uddannelse, og en del af dem kommer på kontanthjælp. I dag er mere end en tredjedel af kontanthjælpsmodtagere uden for arbejdsstyrken under 30 år.

Uddannelse er adgangsbilletten

Ifølge Noemi Katznelson, der er leder af Center for Ungdomsforskning ved DPU, Aarhus Universitet, er unge uden uddannelse en af samfundets allerstørste udfordringer. Alligevel ses manglende uddannelse og job i dag som et individuelt problem, og de unge ser det som deres egen skyld, hvis de ikke får en uddannelse.

”Alle unge vil rigtig gerne have en uddannelse. De er godt klar over, at en ungdomsuddannelse er adgangsbilletten til arbejdsmarkedet og et succesfuldt liv. Men vi har en del unge, som desværre forlader folkeskolen med en oplevelse af at være blevet vaccineret mod al videre uddannelse. De har mistet lysten til at skulle noget og har svært ved at se, hvilke muligheder de faktisk har,” siger Noemi Katznelson, der har flere undersøgelser om uddannelse og marginalisering bag sig. Hun forklarer videre:

”Vores uddannelsessystem byder på mange muligheder. Men de fleste af mulighederne er for de elever, der kan honorere de faglige og personlige krav, som vores uddannelsessystem stiller. For de elever, der har svært ved at følge med, byder uddannelsessystemet omvendt på langt færre muligheder. Derfor må vi som samfund få skabt bedre balance i tingene og sørge for, at der kommer flere og bedre tilbud til de svage elever. Ellers vokser problemet og restgruppen sig bare større og større.”

ET PROLETARIAT UDEN UDDANNELSE

I dag får hver femte ung ikke en ungdomsuddannelse. Fortsætter udviklingen, ser det danske arbejdsmarked sådan ud i 2020:

183.000

ufaglærte vil være i overskud

30.000

faglærte vil mangle

50.000

med korte videregående uddannelser vil mangle

81.000

med mellemlange videregående uddannelser vil mangle

21.000

med lange videregående uddannelser vil mangle

Kilde: Arbejderbevægelsens Erhvervsråd. Økonomiske tendenser 2011.

Giv unge en stemme

Lige nu går en stor gruppe unge rundt og mærker konsekvenserne af uddannelsessystemets manglende rummelighed. De føler sig ekskluderet fra det videnssamfund, hvor uddannelse er det eneste gyldige adgangskort. Og uden adgangskort står de med næsen trykket mod videnssamfundets duggede ruder – svigtet af uddannelsessystemet og det samfund, der i virkeligheden har hårdt brug for dem. Men hvem er de – den såkaldte ‘restgruppe’? Noemi Katznelson fortæller, at der er overraskende lidt viden om, hvem de unge egentlig er.

”Der er så meget snak om 95 %-målsætningen, men der eksisterer ikke nogen nyere undersøgelse, der faktisk fortæller os, hvem de unge er. Hvordan ser livet ud fra deres perspektiv? Hvad oplever de, vil kunne hjælpe dem videre? Det er ikke, fordi svaret alene skal findes hos dem, men de bør i hvert fald også være en stemme,” siger Noemi Katznelson.

Det første skridt i den retning er, at Center for Ungdomsforskning er i gang med at evaluere ‘Ungepakken 2’ (se faktaboks), hvor forskerne blandt andet laver en spørgeskemaundersøgelse, der inkluderer, hvordan både de unge, der ikke er i gang med en kompetencegivende uddannelse, og de unge, der er blevet erklæret ikke-uddannelsesparate, oplever deres situation. Men ifølge Noemi Katznelson er der også brug for mere grundig forskning, som afdækker, hvem de unge, som det hele handler om, egentlig er.

Men én ting er sikkert: Det er en meget bred gruppe af unge, der drejer sig om. Når én ud

**HVER FEMTE ELEV,
DER FORLADER
FOLKESKOLEN,
FÅR **ALDRIG** EN
UNGDOMSUDDANNELSE**

95-PROCENT MÅLSÆTTINGEN

I 2015 skal mindst 95 procent af hver skoleårgang

gennemføre en ungdomsuddannelse. Det fremgår af aftalen om globaliseringspuljen fra 2006. I 2007 blev en række initiativer sat i gang for at understøtte målsætningen. På skoleområdet er der indført intensive læseforløb, forsøg med undervisningsassistenter og lektiehjælp og erhvervsklasser, hvor bogligt svage går i skole om formiddagen og på arbejde om eftermid-

dagen. På vejlederområdet er der også nye initiativer – mentorordninger, særlig vejledning allerede fra 6. klasse til elever, der er i risiko for at falde fra uddannelse, og introduktions- og brobygningsforløb. Gennem de seneste ti år har tallene for, hvor mange der gennemfører en ungdomsuddannelse, flyttet sig meget lidt.

UNGE-PAKKEN 2

I november 2009 indgik regeringen en aftale med Socialdemokraterne, Dansk Folkeparti og De Radikale om at afsætte en halv milliard til at få unge ledige i

job eller uddannelse. Alle unge ledige skal sættes i gang inden for den første uge på jobcenter. Der er iværksat vejledning over nettet og mulighed for at tage 10. klasse på erhvervsskoler. Fra 1. januar 2011 har alle 15-17-årige pligt til at være i uddannelse eller beskæftigelse eller deltage i aktiviteter, der sigter mod at gøre dem parate til en ungdomsuddannelse.

af fire ikke har fået en ungdomsuddannelse 10 år efter, at de har forladt grundskolen, tyder det på, at problemet handler om meget mere end dumme eller dovne unge. Det er snarere systemet, der fejler

Generation Google

Måske skal problemet slet ikke spores hos de unge, men i uddannelsessystemet. Taler man med en erfaren direktør, der har kontakt med tusindvis af unge, så lever uddannelsessystemet groft sagt i en anden tid og på en anden planet end de unge.

“Når de unge går ind i skolen, går de ind i en helt anden verden, som nærmest er et helt andet årtusinde for dem,” siger Anya Eskildsen, der er direktør for Niels Brock; én af Danmarks største uddannelsesinstitutioner med mere end 25.000 kursister og studerende i Danmark og over 1.500 studerende i Kina.

”Verden har forandret sig radikalt. 68-generationen er præget af den tid, de var en del af. Det betyder noget for den måde, de opfatter samfundet på. De unge, vi har i dag, er et produkt af en helt anden tid. De er indfødte på computere, hvor vi andre stadig er indvandrere. De er vant til at tilgå sig information lynhurtigt. De gider ikke læse noget i lang tid. De googler det hele. Det er synd, at vi bliver ved med at tale om de unge, som om der er noget galt med dem. Lad være med at pege på de unge. Peg på os. På uddannelsessystemerne, for måske er det os, der ikke har forandret os tilstrækkeligt og derfor ikke er i stand til at lære de unge noget i den kontekst, der er deres verden,” siger Anya Eskildsen.

Computerskolen

Hvor går de hen de unge, der ikke kan finde sig til rette på de eksisterende ungdomsuddannelser, dvs. gymnasiet eller erhvervsskolerne? Pt. er der ingen hylde til dem i uddannelsessystemet. Men måske er der håb forude.

“Det er synd, at vi bliver ved med at tale om de unge, som om der er noget galt med dem. Lad være med at pege på de unge. Peg på os. På uddannelsessystemerne, for måske er det os, der ikke har forandret os tilstrækkeligt og derfor ikke er i stand til at lære de unge noget i den kontekst, der er deres verden.”

Adm. direktør Anya Eskildsen, Niels Brock

Niels Brock har nemlig besluttet at tage udfordringen op. Sammen med Ungdommens Uddannelsesvejledning (UU) initierer Niels Brock et nyt uddannelsesstilbud, Computerskolen, der henvender sig til de unge, der gerne vil tage en uddannelse, men ikke helt har styr på læsning, skrivning og regning. Der ligger flere overvejelser bag initiativet, siger Anya Eskildsen.

”Vi ser med alvor på Danmarks demografiske udfordring, der indebærer, at alt for få unge fremover skal forsørge for mange gamle. Og hvis den ungdomsgeneration bliver endnu mindre, når 20 procent af dem holdes uden for uddannelse og dermed også uden for arbejdsmarkedet, så vokser problemet sig endnu større. Derfor er det vigtigt, at vi klæder flere unge på med en uddannelse, der passer til dem, og som gør dem i stand til at blive en del af fremtidens arbejdsstyrke.”

På Computerskolen vil man forsøge at imødekomme de unge ved at undervise på deres præmisser. Ifølge Anya Eskildsen er det nemlig uddannelsessystemet, der må tilpasse sig de unge – ikke omvendt.

Computerskolen skal køre som forsøg i to år. Fra august 2011 oprettes to klasser med det nye 1-årige skoleforløb, som skal ruste de fagligt svage elever efter 9. klasse. Eleverne får kun tre fag på skemaet: it, dansk og talforståelse. Uddannelsen skiller sig ud ved at kombinere noget moderne, nemlig it og spil, med elementære færdigheder inden for dansk og matematik. Men hvem henvender uddannelsen sig mere præcist til?

“Det er unge mennesker, der har behov for at få det helt basale på plads. De skal lære at stave til ‘faktura’. Og de skal have en grundlæggende forståelse for tal og lige have ti-tabellen på plads,” fortæller Anya Eskildsen.

Hvis det går godt efter en 2-årig forsøgsordning, som Niels Brock laver en erfaringsopsamling på, håber Anya Eskildsen, at det bliver et tilbud på skoler landet over.

Hvorvidt et initiativ som Computerskolen reelt kan mindske restgruppen og føre os nærmere de 95 procent, vil fremtiden vise. Om ikke andet er initiativet udtryk for, at der er en villighed i uddannelsessystemet til at tage ansvar og gøre en indsats for at løse problemet.

Valg stresser

Noemi Katznelson ser Computerskolen som en god ide og bifalder, at der i de senere år er kommet flere forskellige forløb til de 15-17-årige, der skal hjælpe dem med at blive bedre klædt på til en ungdomsuddannelse. En væsentlig forklaring på, at unge falder fra, er nemlig, at de ikke er klar til at gennemføre en ungdomsuddannelse.

”For mange unge starter direkte på en ungdomsuddannelse. Der er meget fokus på, at de unge hurtigt skal i gang. Spørgsmålet er, om vi har den rette struktur på overgangen mellem grundskole og ungdomsuddannelser, og om der er de rigtige og tilstrækkelige tilbud i overgangen?” siger Noemi Katznelson.

Netop vejledning af eleverne, så de foretager det ’rigtige’ uddannelsesvalg, arbejder man hårdt på ude omkring på skolerne, hvor både lærere og vejledere gør en ihærdig indsats for at klæde eleverne på. Allerede i de sidste år i folkeskolen bliver eleverne bedt om at udarbejde en plan for, hvad de vil efter 9. klasse. Der er løbende obligatoriske samtaler med en vejleder, der skal hjælpe dem til at spore sig ind i en given retning. Som det er nu, står de unges valg mellem erhvervsskole, handelsgymnasiet (hhx) eller det almene gymnasium (stx). Men derudover skal de unge vælge linje og fag, der igen fører dem i en bestemt retning.

På Christiansborg taler man om at indføre valg endnu tidligere, så de unge allerede i udskolingsforløbet skal følge spor, der leder dem i en specifik håndværksmæssig eller boglig retning. Tanken er at gøre de unge mere afklarede og parate til at starte på netop den ungdomsuddannelse, der passer til dem. Hermed håber man samtidig at mindske det høje frafald på ungdomsuddannelserne. Men er det en hensigtsmæssig måde at gå til problemet på? Ikke hvis man spørger ungdomsforskeren.

”Selvom det er ment som en vejledning, så skal vi ikke være blinde for, at har man først valgt en bestemt retning, så lukker det samtidig nogle døre for senere hen at bevæge sig i en anden retning, og dermed begrænser vi reelt de unges muligheder,” påpeger Noemi Katznelson, der i stedet ser et behov for at skabe mere rummelighed i grundskolen. Det skal dels ske gennem et øget fokus på at etablere gode klassefællesskaber og dels ved at øge fleksibiliteten i uddannelsessystemet.

Det dur ikke med kloge og dumme

Sideløbende med at elever får flere valgmuligheder i skolen, møder elever også mere niveaudeling end tidligere. Noemi Katznelson ser med bekymring på, at man taler om at dele eleverne op i grundskolen som svar på den udfordring, der er forbundet med en mangfoldig elevskare.

”Vi har ikke brug for at opdele de unge i gode og dårlige, kloge og dumme, og sætte et mærkat i panden på dem i så tidlig en alder. Vi har brug for stærke klassefællesskaber. Og her viser forskningen, at klassekammerateffekten, hvor de unge – stærke som svage – kan lære af hinanden, virker,” siger hun og understreger, at der for hende er væsentlig forskel på niveaudeling og undervisningsdifferentiering. Hvor niveaudeling skaber en opdelt skole, er undervisningsdifferentiering vejen til en rummelig skole.

”Undervisningsdifferentiering er et spørgsmål om, at læreren målretter undervisningen til den enkelte elev og har tid, ressourcer og overskud til at møde eleven dér, hvor han eller hun er. Ved niveaudeling ophæver man klassefællesskabet og skiller eleverne ad. Og det sker i en alt for tidlig alder og ofte på et vagt grundlag. Du kan jo sagtens være elendig til matematik, men dygtig til dansk eller engelsk. Derfor er det en enormt farlig tendens allerede dér at putte de unge i kasser, for vi ved, at det sætter sig fast og er med til at stigmatisere dem. Vi risikerer, at for mange mister modet i forhold til al form for videre uddannelse i en alt for tidlig alder.”

På Niels Brock mærker man en stigende polarisering blandt unge, fortæller Anya Eskildsen. Det er baggrunden for, at Niels Brock har etableret et elitegymnasium til de talentfulde bogligt begavede og nu initierer en computerskole til fagligt svage elever.

”Differentiering af undervisning ser godt ud på papiret. Men det er desværre ikke muligt i den virkelige verden. Det er urimeligt at forvente af lærerne, at de skal kunne rumme det. Hvis forskellen på eleverne er så kæmpe stor, som den er i dag, er det ikke menneskeligt muligt at have forventninger til lærerne om, at de skal kunne håndtere en undervisning, som dækker over store spænd i, hvad eleverne kan. Derfor bliver vi nødt til at tænke uddannelsessystemet anderledes,” siger Anya Eskildsen.

Unge er mindre tolerante

Noemi Katznelson er bekymret over den stigende polarisering blandt unge. Hun ser, at polarisering fører til lavere tolerance blandt eleverne, og det sker på bekostning af rummeligheden i klasselokalet.

”Vores forskning peger på, at der florerer nogle eksklusionsmekanismer blandt unge i dag. Mange stærke elevers tolerancetærskel og lyst til at være solidariske i et klassefællesskab er blevet mindre. Vi ser tendenser til individualisering blandt eleverne, som går i retning af, at man faktisk ikke gider bruge for meget tid på dem, der skal have tingene gentaget,” siger Noemi Katznelson og påpeger,

at den lave tolerance har rod i en mere generel samfundstendens, der ikke efterlader megen tid til tolerance og fællesskab.

Hun efterlyser i den forbindelse klare politiske udmeldinger, der tager stilling til, om det er den vej, vi som samfund skal gå. Sat på spidsen: Vil vi bakke de stærke elever op og sætte dem på et turbofly, mens de svage elever står tilbage? Som forsker er hun ikke i tvivl: Det vil være en helt forkert vej at gå, da det hverken kommer de svage eller de stærke elever til gode. Hun opfordrer derimod til, at man styrker sammenholdet i klassen.

Hvis uddannelsessystemet skal favne flere unge, indebærer det ifølge Noemi Katznelson en politisk villighed til at tænke bredt og folde problemstillingen ud frem for at placere ansvaret ved den ene eller den anden part.

”Man har længe givet erhvervsskolerne skylden. Så var det vejledningen. Og nu er det så folkeskolens skyld, at så mange unge falder fra ungdomsuddannelserne. Det nytter ikke noget at tænke så snævert. Vi har at gøre med komplekse problemstillinger, der har rod i mange områder i samfundet. Og derfor kalder udfordringen på en sammenhængende uddannelsespolitik, der spænder over socialpolitik, boligpolitik og integrationspolitik. Det er et delt ansvar, og derfor skal vi løfte opgaven i fællesskab. Ellers kommer vi aldrig i nærheden af de 95 procent,” fastslår Noemi Katznelson. ■

ASTERISK TV

Asterisk TV har talt med Noemi Katznelson, undervisningsministeren og en række uddannelsespolitiske ordførere om 95-procent-målsætningen. Vil vi have alle unge med? Hvad kræver og koster det? Se udsendelsen om tidens vigtigste valg her: www.dpu.dk/tv

NOEMI KATZNELSON

Lektor og leder af Center for Ungdomsforskning, DPU, Aarhus Universitet. Hun forsker i forandringer i ungdomskulturen med særlig vægt på unges forhold til uddannelse og arbejde. Center for Ungdomsforskning står for at evaluere den politiske aftale "Ungepakke II" i samarbejde med to konsulentfirmaer.

ANYA ESKILDSEN

Cand.polit., adm. direktør for uddannelsesinstitutionen Niels Brock. Hun er desuden en ivrig samfundsdebattør og har sin egen blog på Niels Brocks hjemmeside.

Litteraturen viser os, at **dumhed er en moderne opfindelse**, og talrige forfattere har forsøgt at forstå menneskets karakter fra dumhedens perspektiv. Forfatter **ALEXANDER CARNERA** ser nærmere på dumheden i litteratur og film – og analyserer, hvorfor Forrest Gump er en idiot, vi kan lære en masse af.

ESSAY

Homo Stupide

Af ALEXANDER CARNERA

De dumme har alle dage været en udfordring for de oplyste samfund. Tidligere blev de spærret inde eller sat ned bagerst i klassen. Senere har vi forsøgt at drage omsorg for dem ved hjælp af pædagoger og socialrådgivere.

Tendensen er klar: Dumhed tilhører den irrationelle side af mennesket. Det er tegn på manglende logisk tænkning, selvmodsigende og mangelfuld sprogbehandling. Vi modstiller klogskab med dumhed og ved tilsyneladende allerede, hvad vi taler om.

Litteraturen kan imidlertid vise os noget andet, at dumhed snarere er en moderne opfindelse. Forfattere som Diderot, Dostojevskij, Flaubert, Musil, Aron, Deleuze, Eco, Bernhard har alle på hver deres måde forsøgt at forstå menneskets karakter fra dumhedens perspektiv. Måske kan vi i en verden forladt af Gud betragte den dummes følsomhed som et billede på det moderne menneskes tragik.

Den amerikanske forsker Avital Ronell har i sit vældige studium 'Stupidity' taget tråden op fra forgængerne. Den indsigt, man kan udlede af hendes bog, er, at filosofi, poesi og videnskab ofte bevæger sig på tværs af sondringen klogskab versus dumhed. Det viser sig, at tænkning og inspiration ofte trækker

på karaktertræk, vi forbinder med dumheden: naiviteten, uskylden, det åbne sind, noget som netop ikke tilhører de autoritative sandheder, som ikke kan indpasses i den genkendelige, allerede etablerede mening.

Filosoffen Gilles Deleuze har gjort opmærksom på, at kreativ tænkning ikke kan forveksles med genkendelse, der blot får tingene til at stivne i genkendelige meninger. Tænkning kan snarere beskrives som et chok, et uventet møde, noget der ikke med det samme lader sig repræsentere eller billedgøre.

Lad os se på to sider af dumheden: Dumheden som symptom og dumhed som kreativ kraft.

Dumhed som symptom

Er dumhed en moderne opfindelse? Ikke mindst siden den franske forfatter Gustave Flaubert har dumhed været et symptom på selve livet. Det stupide er den kraft, ligesom livet selv, vi ikke kan forstå eller give nogen udtømmende definition. Dumheden er ikke uden for os, men et hul ind i vores erfaring og samtidig det, der både kan invalidere og berige vores erfaring. Voltaires virkelige geni, skrev Flaubert, var, da han sagde, at "virkeligheden er stupid, ligesom livet selv."

Deleuze har i flere af sine bøger gjort opmærksom på, at vi netop har identificeret dumheden med en fejl eller en defekt i ånden,

i psykologien hos den enkelte, mens den i virkeligheden hører til tankens egen struktur.

Spørgsmålet er ikke, hvad dumhed er, men hvordan er dumhed mulig? Avital Ronell har i forlængelse af Deleuze forsøgt at vise, hvordan dumhed igennem litteratur, poesi, filosofi og videnskab virker både som en kreativ kraft og som del af en imbecil viden og diskurs, der taler på baggrund af transcendent sandheder.

Dumhed er altså ikke en defekt hos individet, men et symptom på en reaktiv tilgang til verden, hvor man henholder sig til etablerede værdier eller dogmer. Betraget som symptom ser vi dumheden alle vegne og ikke kun hos dem, vi kalder 'dumme', 'småtbegavede' eller 'uvidende'. Det er de mindst farlige. Dumheden er en eksistensmåde, og den findes overalt. Vi møder den i denne tankefor-markedet-logik, der efterhånden gennemsyrer uddannelse de fleste steder i verden. I Danmark af forskningsministeren kaldet 'fra tanke til faktura', kravet om genkendelige løsningsmodeller for forskning, publicering i mainstream-tidsskrift, der i sidste ende kvæler forskningsmotivationen og den virkelige nysgerrighed.

Dumhed som kreativ kraft

Er idioten en modstandsfigur? Den, der yder modstand, står ofte uden for det, han

Forrest Gump, i skikkelse af Tom Hanks, er en mindeværdig idiot, som vi kan lære meget af, mener forfatteren Alexander Carnera. Forrest Gump begriber ikke, hvad der foregår omkring ham, og ved at bekræfte det til fulde udstiller han de andres dumhed og tidens vanvid.

kritiserer. Han kan med henvisning til sin ideologi eller samfundsforståelse forklare, hvorfor tingene skal være anderledes. Han må altid forlade sig på at negere. Men må en sand modstand ikke netop kunne bæres oppe af sig selv, være uberoende af enhver autoritet og sandhed og således skabe sin egen immanente autoritet? Må vi ikke midt i vores kritiske sans forsøge at bekræfte noget ikke-intellektuelt, bekræfte en naivitet og uskyld, som bringer os tættere på tingene, som holder os åbne for at se andre forbindelser? Forsøger jeg ikke, hver gang jeg er kritisk, på en intelligent måde at få fat på min egen naivitet?

Når vi er fascineret af idioten, er det, fordi han bæres oppe af noget i sig selv: Han negerer ikke. På toppen eller længst nede, om man vil, finder vi det religiøse menneske beskrevet som en ydmyg idiot. Er Kristus ikke ofte blevet fremstillet som en tosse med en sublim indsigt?

Dostojevskijs 'Idioten' er naturligvis paradeeksemplet på den særlige uskyld, som alene i kraft af sit uskyldige og tilsyneladende godmodige væsen udstiller de andres hovmod, deres begær efter magt og anerkendelse. Idioten bliver det sted, hvor den mulige forvandling af tingene løber igennem. Han er stedet for tankens kraft, der vender sig mod magten. Han er en prisme for forvandling, fordi han har opgivet ethvert dogme, enhver transcendent værdi at klamre sig til. Kort sagt, han er illusionsløs, og derfor findes der hos ham et rum, der ikke er besat, et rum, der ikke kan mødes med mening og genkendelse, men som uden den løftede pegefinger får de andres verden til at se mindre tryk og intelligent ud.

Beckett sagde engang i et berømt interview: "Mens Joyce som kunstner har tendens til omnividenkab og omnipotens, arbejder jeg med impotens og uvidenhed." De både udkørte og uvidende eksistenser, der befolker Becketts dramaer og romaner, er dumme, imbecile og uvidende, men det er netop disse karaktertræk, der skaber en tragikomisk indsigt i den menneskelige eksistens og i det moderne livsvilkår. De besidder en sær følsomhed, som for megen klogskab og intelligens ikke kan honorere. Det er således i kraft af dumheden, at Beckett får skabt en anden intelligens. Vi moderne er så at sige 'for kloge' til at fatte vores egen verden, og vi har brug for den dumme til at se på os selv.

Forrest Gump

Den amerikanske blockbuster 'Forrest Gump' udgør et mere episk eksempel på idioten som modstandsfigur. På to måder er Forrest Gump, i skikkelse af Tom Hanks, en mindeværdig idiot, som vi kan lære meget af: Han

begriber ikke, hvad der foregår omkring ham, og ved at bekræfte det til fulde udstiller han de andres dumhed samt tidens tragik og vanvid; som et barn bevæger han sig fra den ene ting til den anden i livet. Han prøver alt af – at være soldat, bordtennisspiller på verdensplan, maratonløber – men det handler ikke om at prøve noget af. Han gør det bare, indtil han ikke finder det sjovt mere, ligesom et barn, der finder noget andet at lege med.

Handlingen: Forrest vokser op i sydstatene i efterkrigstidens puritanske Amerika alene sammen med sin mor i et stort hus. Forrest er retarderet og har kun én ven, pigen Jenny. Forrest, der ikke kan få et normalt job, bliver ikke overraskende soldat i den amerikanske hær, og her ser vi måske den bedste kritik af Vietnamkrigen, der længe er skildret på film: Alt er et surrealt mareridt, og Forrest forstår ikke, hvad der foregår. I en dramatisk scene, hvor én af hans soldater sidder fast i kuglereggen inde i skoven, vælger Forrest meget dumdristigt og heroisk som den eneste af soldaterne at redde kammeraten. Desværre dør han i hans arme, men Forrest får, da han kommer hjem, en tapperhedsmedalje, som tydeligvis ikke siger ham noget i forhold til det, som skete.

Det er gennemgående for Forrest, at han intet ideologisk forhold har til tingene. Han er hinsides al nationalromantik og taler med alle på lige fod uanset hudfarve og religiøs observans. Efter sin succes som bordtennisspiller får han et håndtryk af præsident Nixon, og ved siden af den retarderede Forrest fremstår også Nixon og hans administration i et noget komisk skær.

På et tidspunkt beslutter Forrest sig for at løbe, ikke på stadion, ikke i en klub, ikke for medaljers skyld eller for fædrelandet, han begynder simpelthen bare at løbe i stedet for at gå. Han løber tværs over USA, og da han er kommet til den ene kyst, kan han ligeså godt vende om for at løbe tilbage tværs over USA til den anden kyst.

Undervejs vokser hans hår og skæg til uanede længder. På dette tidspunkt er han kommet på avisernes forsider, og han interviewes, mens han løber. Han bliver bedt om at forklare og uddybe, men han fortæller, at han bare havde lyst til at løbe. Dag for dag får han flere tilhængere, der holder sig nogle meter bag ham og imiterer alle hans bevægelser. Pludselig en dag stopper han med at løbe. De andre ser forbavsende til, mens Forrest trasker ud i vejkanthen og væk.

Forrest ligner Jesus, og også Jesus fik tilhængere, der fulgte ham i tykt og tyndt. Avital Ronell skriver, at det at følge Kristus ofte er forbundet med de dummes følge. Men Forrest ser ikke sig selv som noget. Han løber bare.

Alene i kraft af sin ærlighed udstiller den retarderede Forrest et helt samfunds dumhed. Det interessante er, at Gump selv stopper op. Mens han løber, 'tænker han' over livet. Han hverken forklarer eller fordømmer eller dømmer, men igennem Gump som en slags transcendent betingelse for samfundet (Amerika på dette tidspunkt) får vi en slags anden diagnose af tingenes tilstand, ikke fra den altfor-kloge, men fra den retarderedes blik.

En del af historien udspiller sig i tresserne med demonstrationer med Vietnamkrigen, fri sex, stoffer og eksperimenterende livsstil. Gump har også eksperimenteret, ja, han har sådan set ikke gjort andet! Han er en revolutionær nomade uden at ville være det, for ved siden af den 'anerkendte' politiske modstand fremstår Forrests modstand på et andet plan præget af uskyld og en dyb humanisme og følsomhed, som er hinsides ethvert politisk program.

MEN VI SKAL INGENLUNDE blive overraskede over dette, for som Deleuze skriver i sin bog om Proust og dennes romanværk 'På sporet af den tabte tid': "Dog er et middelmådigt eller dumt væsen, såfremt vi elsker dette, rigere på tegn end den mest dybsindige og intelligente ånd. Jo mere en kvinde er bornert og indskrænket, desto mere opvejer hun det med tegn, som nu og da afslører hende og råber en løgn, hendes uegnet til at formulere forståelige meninger eller have en sammenhængende tanke."

Problemet med den intelligente eller dybsindige person er, at han kun har en værdi i sig selv på grund af dets manifesterede indhold og på grund af eksplicite, objektive og bearbejdede fortolkninger. Dette er grunden til, at idioten i visse udgaver kan kaste flere tegn af sig og dermed åbne op for en verden og en indsigt. ■

Essayet er en redigeret udgave af 'Homo Stupide' bragt i Le Monde Diplomatique i juni 2009 og i Alexander Carneras bog 'Engagements ABC', Forlaget Spring, 2009.

ALEXANDER CARNERA

Forfatter, dr.phil., ph.d., skribent for den norske udgave af Le Monde Diplomatique og ekstern lektor ved CBS (Copenhagen Business School).

Kloge hoveder er ikke nødvendigvis gode til at stille dumme spørgsmål. Til gengæld er dumme spørgsmål ofte en af de vigtigste ingredienser i en kreativ proces, og det kræver blot, at man for en tid tør være lidt dum.

Lotte Darsø er lektor ved Institut for Læring, DPU, Aarhus Universitet og har i en årrække beskæftiget sig med innovation i organisationer. Hun forklarer, at naive dumme spørgsmål er helt centrale for at bryde vanetænkningen.

”Det dumme spørgsmål er en uundværlig ingrediens i enhver innovationsproces. Tit viser de dumme spørgsmål sig nemlig ikke at være så dumme alligevel, for de begrænser sig ikke til den viden, man har på forhånd, men handler mere om det, man ikke ved. Det dumme spørgsmål kan på den måde være en kilde til at få det nye og det overraskende frem i en proces. Bliver man derimod stående ved sin forhåndsviden, har det en tendens til at bremse for innovation.”

Lotte Darsø peger på, at de fleste mennesker foretrækker at arbejde med den viden, de har i forvejen.

”Sidder man for eksempel sammen med en gruppe kloge mennesker, der ikke har forstået værdien af at spørge dumt, kan det let ske, at de spørger: ”Undskyld, men ved du virkelig ikke det?” Derfor er det vigtigt at have relationerne på plads, så man har den nødvendige tillid og tør stille de dumme spørgsmål.”

Humor og nytænkning

12. maj udkom hendes bog ‘Innovationspædagogik – kunsten at fremelske innovationskompetence’, der giver en række teoretiske og praktiske anvisninger på, hvordan man uddanner kreative og innovative samfundsborgere. Lotte Darsø fortæller, at en af de mest almindelige hindringer for en innovationsproces i de tidlige faser er, at deltagerne ikke kan forlade deres kendte positioner og fasttømrede forestillinger. De tør ikke tænke ud af boksen og spørge dumt og naivt.

”De siger: ”Det har vi prøvet. Vi ved, det ikke kan lade sig gøre”. Men for at komme ud af det, skal man kunne stille sig i en anden position, hvor man tør spørge: ”Hvorfor egentlig ikke? Hvad er det, vi ikke ved?”

Når man er inde i en kreativtetsproces, er det netop meningen, at man skal sige dumme og fjollede ting – og det gør ikke noget, hvis man kommer til at grine, fortæller Lotte Darsø.

”Humor og nytænkning er tæt forbundet med hinanden. Hvis man er i den fase, er det vigtigt, at man kan lege med tingene og tør være fjollet. Måske dukker

DUMHEDENS KVALITETER

Tre nedslag på positive aspekter af dumhed

1

DUMHED
OG DEN GODE IDE

Dumme spørgsmål bryder vanetænkningen

Det dumme spørgsmål er ofte en **kilde til innovation**. Så tag hånd om det dumme spørgsmål og skab et miljø, hvor folk tør være dumme, lyder opfordringen fra forsker.

Af JAKOB ALBRECHT

”Tit viser de dumme spørgsmål sig nemlig ikke at være så dumme alligevel, for de begrænser sig ikke til den viden, man har på forhånd, men handler mere om det, man ikke ved.”

der pludseligt noget op, hvor man bagefter siger: ”Hov, det kan måske bruges”.

Kan man ikke...?

Ifølge Lotte Darsø kan dumme spørgsmål, en naiv tilgang eller åben undren i bedste fald vise vejen til løsninger, man ikke havde forestillet sig på forhånd. Det var for eksempel sådan, de gule Post-It-sedler kom til verden. Det var oprindeligt meningen, at virksomheden 3M i USA ville udvikle en ny superlim. Men limen var for svag. I stedet opdagede en medarbejder, at han kunne bruge dem

som bogmærke i salmebogen, når han sang i kirken. Næste skridt var at skrive beskeder på sedlerne, og dermed var Post-It en realitet.

Som et eksempel på værdien af et ”dumt” spørgsmål nævner Lotte Darsø et forløb på Novozymes, hvor hun som erhvervsforsker sad med i en gruppe, der skulle skabe en ny struktur til udvikling af flere idéer i organisationen.

”De gode idéer landede ofte hos en medlemleder, der ikke havde tid til at gøre noget ved dem, eller folk vidste ikke, hvem de skulle henvende sig til med deres idéer. I gruppen begyndte nogle at bruge et datingbureau som metafor. Andre snakkede om, at idéer skulle have lov til at forsvinde og dukke op igen ligesom en undervandsbåd. Det var i 1997, og internettet var helt nyt, men på et tidspunkt spurgte en i gruppen: ”Kan man egentlig skrive på sådan et intranet?”

Man kunne man mærke, energien steg i rummet, husker Lotte Darsø. »Jamen, det løser jo alle vores problemer.« Resultatet af processen blev en ”New Opportunity Web Page”, en slags idédatabase med syv mediatører tilknyttet. Folk, der indsendte idéer, fik altid hurtige og begrundede svar.

Akademisk fortidstænkning

Sammenlignet med mange andre lande taler man om, at vi i Danmark er opdraget til at problematisere, tænke kritisk og udfordre autoriteter. Hvilke særlige udfordringer giver det i innovationsprocessen?

”Ulempen er først og fremmest, at man kommer til at fokusere for meget på det negative. Man leder efter problemer i stedet for at finde løsninger. En af de mest produktive forfattere inden for kreativitet, Edvard de Bono, mener, at kritisk akademisk tænkning er fortidstænkning, fordi det undersøgende og nysgerrige mangler. Jeg mener, at man skal kunne begge dele. Når jeg holder foredrag, plejer jeg at sige: ”Vær glad, hvis dine medarbejdere sidder og stirrer drømmende ud af vinduet”. Tidligere var fantasi ikke noget, man efterspurgte blandt medarbejderne. Nu er det vigtigt med en forestillingsevne, så man kan se, hvad det er muligt at opdyrke.”

LOTTE DARSØ

Lektor ved Institut for Læring, DPU, Aarhus Universitet. Beskæftiger sig med innovation i organisationer. 12. maj udkom hendes bog ‘Innovationspædagogik – kunsten at fremelske innovationskompetence’ på forlaget Samfundslitteratur.

Brandter og overdreven fuldskab skaber en masse problemer og pinlige situationer for børn og unge. Men ikke kun. Når unge drikker sig i hegnet, er det også med til at skabe et fællesskab og udvikle de unges identitet, forklarer lektor Jakob Demant fra Center for Rusmiddelforskning ved Aarhus Universitet.

Han peger på, at der ligger et paradoks i, at børn og unge ofte brækker sig, bliver uvenner med kammeraterne og gør ting, de fortryder, når de er fulde. Men alligevel bliver de ved. Og det er, fordi dumheder begået i beruset tilstand også er kilde til en masse positive oplevelser for de unge, siger Jakob Demant.

”Hvis man som voksen ser det på afstand af fællesskabet, er det de rene dumheder. Men fra de unges perspektiv er det en del af interaktionen til en fest. Det er en måde at være sammen på.”

Jakob Demant forsker blandt andet i stoffer og alkohols betydning for udvikling af identitet blandt børn og unge. I sin ph.d.-afhandling ”Liquid socialities” interviewede han 150 unge gennem to år om alkohol- og festkulturen i deres venskabsgrupper. Jakob Demant fortæller, at når børn og unge begynder at drikke sig fulde til fester i 8. og 9. klasse, handler det meget om det sociale.

”At gå kold til en fest er en måde at vise på, at man tør drikke meget. Det er en måde at kommunikere på, at man er moden, og det er med til at skabe ens identitet. Når unge i den alder drikker sig fulde, er det at dumme sig centralt, fordi det er med til at lave historier om, at det var en fed fest, og man virkelig gik til den,” fortæller han.

Køber sig adgang til dumhed

Det interessante er, at teenagere normalt går meget op i ikke at dumme sig eller gøre sig uheldigt bemærket. Men det ændrer sig, når der kommer alkohol indenbords. Ifølge Jakob Demant giver rusmidler en symbolsk mulighed for at tabe kontrol og lave ting, som man ikke behøver være herre over.

”Man har mulighed for at handle på en måde, hvor man bagefter kan sige ”det var jo, fordi jeg var skide fuld – jeg kunne ikke engang mærke mine egne ben.” Når man dummer sig og mister kontrollen, vil man blandt helt unge bagefter blive mødt med forståelse, fordi man var modig – og det er attraktivt. Med alkohol køber man sig adgang til et rum, hvor man har mulighed for at være dum og afsøge grænser. Det kan være både spændende og udviklende for de unges fællesskaber og den enkeltes identitet. Men

DUMHEDENS KVALITETER

Tre nedslag på positive aspekter af dumhed

2

DUMHED
OG DET SOCIALE

Dumheder er vigtige for fællesskabet

Med alkohol køber unge sig adgang til et rum, hvor de kan dumme sig. Dumhederne er ikke bare dumme – de skaber sociale relationer og kan være udviklende for den enkeltes identitet.

Af JAKOB ALBRECHT

”Når de talte med mig, vendte de ofte tilbage til netop den fest, fordi den var udtryk for stor idioti, og samtidig havde den gjort noget ved fællesskabet.”

selvfølgelig også farligt,” siger Jakob Demant og fortæller om en gruppe 9. classes drenge, han talte med i forbindelse med sin ph.d.-afhandling. De havde siddet en aften og drukket intensivt, da de besluttede sig for, at én af dem skulle hente pizza.

”De var alle fulde, og ingen havde kørekort. De løb ikke bare selv en risiko. De kunne også have slået sig selv og andre ihjel. Bagefter havde de det ambivalent med det. De havde gjort noget grænseoverskridende og forkert, men de var kommet igennem det i god behold. Når de talte med mig, vendte de ofte tilbage til netop den fest, fordi den var udtryk

for stor idioti, og samtidig havde den gjort noget ved fællesskabet.”

Piger er lige så dumme

Jakob Demant fortæller, at piger i gennemsnit dummer sig lige så meget som drenge, når de er i kontakt med rusmidler. En pige fortalte blandt andet Jakob Demant, at hun ofte drak sig så sanseløst fuld, at hun var tæt på black out.

”Når hun mistede kontrollen, var der nogle drenge, som trådte til og var ansvarlige for hende. De passede på hende, fordi hun var så fuld, og derfor brugte hun det som en strategi for at få beskyttelse, opmærksomhed og en form for flirt med drengene. Pigen havde ellers svært ved at score, fordi hun ikke var så køn. Men når hun var fuld, kunne nogle af de drenge, der selv var generte, komme tæt på hende ved at beskytte hende. Der skete ikke så meget på selve aftenen, men hun åbnede en social relation, som hun senere udviklede.”

Spillerummet ændrer sig med alderen

Hvad der er cool i 8. og 9. klasse, er imidlertid ofte usmart og socialt uacceptabelt, når de unge bliver lidt ældre. Mens man som helt ung kan være det sociale midtpunkt i flere dage, fordi man er drattet om til en fest, er det, når man bliver ældre, ikke forbundet med modenhed at drikke sig fra sans og samling, siger Jakob Demant.

”Fra at være festens midtpunkt, kommer der andre sociale sanktioner, hvor kontroltab er entydigt negativt. Hvis man drikker sig alt for fuld, har man dummet sig i fællesskabets øjne, fordi man ikke har kunnet interagere med de andre og for eksempel flirte.”

For voksne er sanktionerne skarpere, hvis man mister selvkontrollen på grund af alkohol eller stoffer. Med julefrokoster og polterabend'er som nogle af de få undtagelser, bliver det de fleste steder anset for umodent og uansvarligt ikke at kunne styre en brandert.

”Indtagelse af alkohol inviterer til et tab af kontrol. Men for voksne er det vigtigt at beskrive indtagelse af alkohol som festligt, ikke som fuldskab. Det grænseløse tab af kontrol er ikke velset, når man inviterer gæster på Barolo og Amarone.”

JAKOB DEMANT

Lektor ved Center for Rusmiddelforskning, Aarhus Universitet. Han beskæftiger sig med alkohols betydning for udvikling af identitet. Deltager i et fælles europæisk projekt om effektive strategier mod overdrevent alkoholforbrug blandt unge.

Kan en sygeplejerske være for faglig? En social- og sundhedshjælper for professionel? Eller en socialrådgiver for kyndig og for meget en ekspert på sit område? Ja, faktisk kan for meget faglighed være et problem.

Det fortæller lektor ved DPU, Aarhus Universitet, Finn Thorbjørn Hansen, der bl.a. forsker i, hvordan man som professionsudøver kan skabe nærvær i mødet med et andet menneske:

”Hvis man som professionel kun fokuserer på sin faglighed, sine metoder og procedurer, risikerer man at udvikle det, jeg kalder ‘det døde blik’. Dvs. at man ikke selv er egentlig til stede. Man møder aldrig mennesket fru Mikkelsen, der ligger i sygesengen, men ser kun en patient, der har de og de symptomer, som man så forholder sig rent metodisk og instrumentelt til.”

Faget kan skygge for sagen

Finn Thorbjørn Hansen forklarer, hvordan man på den måde kan blive så optaget af sin faglighed, at man ikke kan se den egentlige sag for bare fag.

”Når den professionelle selv sikkert skubber sin faglighed og sine metoder foran sig, kan han eller hun ikke høre, hvad mødet med det andet menneske *kalder* vedkommende til at gøre. De eksistentielle dimensioner, som altid er til stede i et møde mellem to mennesker, fanger man ikke, hvis man kun forholder sig strengt fagligt. Det kræver et sanseligt nærvær, at man er åbent og autentisk til stede. Det gode skøn er netop en opøvelse i at stille sig åbent for de sanselige indtryk, som den enkelte situation rummer og kunne handle på disse indtryk.”

Den dumme hestebremse Sokrates

Den professionelle skal derfor også have blik for de aspekter af sit fag, der går ud over den eksakte faglighed og turde lade sig berøre af disse aspekter. Men hvordan lærer sygeplejersken eller socialrådgiveren det?

Ifølge Finn Thorbjørn Hansen finder man den bedste læremester på torvet i Athen i det gamle Grækenland, hvor filosofen Sokrates for næsten 2.500 år siden gik rundt og stillede sine medborgere tilsyneladende dumme spørgsmål.

”Sokrates omtaler bl.a. sig selv som en hestebremse, der med muntre og ironiske spørgsmål stikker og spørger ind til de forhold, som folk selv sikkert mener at vide. ’Hvad er retfærdighed egentlig?’, ’Hvad vil det sige *at være* retfærdig?’ spørger han. Igennem dialogen med Sokrates bliver folk bragt i tvivl om deres egen viden og opmærksomme på,

DUMHEDENS KVALITETER

Tre nedslag på positive aspekter af dumhed

3

DUMHED
OG NÆRVÆR

Dumhed kan genoplive det døde blik

Hvis sygeplejersker, socialrådgivere og andre professionsudøvere skal skabe nærvær i mødet med et andet menneske, **kræver det en vis portion dumhed**, lyder det fra forsker.

Af PEDER HOLM PEDERSEN

“Når den professionelle selv sikkert skubber sin faglighed og sine metoder foran sig, kan han eller hun ikke høre, hvad mødet med det andet menneske *kalder* vedkommende til at gøre.”

at deres viden altid også står i et forhold til en ’ikke-viden’, nemlig til værensmæssige og eksistentielle forhold - når man ’er’ retfærdig - som man ikke kan have eksakt og empirisk viden om.”

Ifølge Finn Thorbjørn Hansen er den sokratiske visdom i modsætning til klogskab netop kendetegnet ved, at den er sig menneskets grundlæggende ikke-viden og ikke-bemestrende forhold til verden bevidst.

”Den kloge ved en masse, men han forbliver på sikker grund *inden for* sin viden. Den vise ved også en masse, men han besinder sig samtidig på alt det, han *ikke* har eksakt viden om og er dermed i højere grad åben for verdenen og kan blive berørt af den. Visdom kan i den forstand betegnes som en positiv form for dumhed, nemlig som en berørt ikke-viden, eller en *undren*. Og det er denne vise form for dumhed og undren, som professionsudøvere kan lære noget af.”

Som en jazz-musiker

Finn Thorbjørn Hansen understreger, at han ikke er ude i et anti-fagligt ærinde, når han peger på, at en vis portion faglig dumhed kan være på sin plads. Der skal stadig masser af faglighed til, siger han og sammenligner det med en jazz-musiker, der improviserer.

”Det kan du ikke gøre uden være teknisk dygtig og kunne din teori og dit håndværk til fingerspidserne. Men du må også kunne overskride de indlærte færdigheder og lytte til, hvad musikken og situationen i det enkelte øjeblik kalder dig til at spille. På samme måde skal professionsudøvere have deres faglighed i orden – og samtidig kunne overskride de faglige standarder og gribe det, som situationen og mødet med det enkelte menneske tilsiger ham eller hende at gøre.”

Finn Thorbjørn Hansen har selv taget depechen op fra Sokrates og igennem sin forskning udviklet en række pædagogiske praksisser, der med udgangspunkt i den sokratiske tilgang arbejder med at skabe og fastholde nærværet i professionsudøverens arbejde, bl.a. på DPU’s efteruddannelse i filosofisk vejledning og praktisk kundskab.

”Igennem øvelser i sokratiske dialoggrupper og filosofisk vejledning lærer bl.a. seminarie-lærere, sygeplejersker, præster og konsulenter at få blik for og give plads til den faglige ’dumhed’; denne åbne og undrende tilgang til deres fag, som kan bringe liv i det ellers ’døde blik’, som den bedrevende erfarne professionsudøver let kan få.” ■

FINN THORBJØRN HANSEN

Lektor ved Institut for Didaktik, DPU, Aarhus Universitet. Han er aktuelt i gang med et forskningsprojekt, der undersøger, hvordan en undringsbaseret tilgang kan bruges på et dansk hospice til at styrke de eksistentielle samtaler mellem personale, patienter og pårørende.

Pigeklasse i
værneskolen,
Marie Kirke-
plads, 1921.
Nummer fem er
Karen Hansen.

KAN DU *BLOT* BLIVE BUDDRENG ...

ADHD? Aspergers? Adfærdsvanskelig? Belastet af sin sociale arv? **Diagnoserne** står i kø, når vi i dag skal forklare, hvorfor Emil ikke kan følge med i skolen. Men startskuddet til den *videnskabelige opdeling af de børn, der ikke fulgte flertallets læringskurve*, lød allerede for 100 år siden, fortæller to forskere.

Af CARSTEN HENRIKSEN

Hvis en dreng virker dum, er det så, fordi han vitterligt er svagt begavet? Er han besluttet åndssvag? Er han en ballademager, der ikke kan koncentrere sig? Tager han problemerne med hjemmefra? Eller er han blot så plaget af polypper, at han ikke kan høre, hvad læreren siger, og ikke selv kan tale ordentligt?

Den slags spørgsmål blev det almindeligt at stille for 100 år siden, når et barn ikke kunne følge med i den normale skolegang. I slutningen af 1800-tallet og begyndelsen af 1900-tallet blev de anderledes skolebørn kaldt 'abnorme'. Det var dem, der afveg fra flertallet, fordi de var bagud. De forskellige måder at afvige på skulle defineres og kategoriseres, ligesom de abnorme børn skulle udskilles og placeres i passende institutioner. Målet var at effektivisere uddannelsessystemet, styrke befolkningens mentale sundhed og hjælpe børn med særlige behov, fortæller Anne Katrine Gjerløff, der er medforfatter på 'Dansk Skolehistorie', som en række forskere skriver på i disse år.

Indtil sent i 1800-tallet var de svagt begavede børn kategoriseret som åndssvage slet og ret.

"Fra 1850 får vi åndssvegeanstalter, hvor nogle af de åndssvage børn modtager en form for undervisning. Men tilbage i normalskolen var stadig en gruppe svagt begavede børn. De bliver kaldt sinker – både i betydningen 'dem, der er forsinkede', og 'dem der forsinker de andre'", siger hun.

Fra omkring år 1900 undervises sinkerne i særlige værneklasser, der i 1913 blev samlet i landets første værneskole på Vesterbro i København. Og selvom værneskolerne efterhånden udbredes til resten af landet, er det i

begyndelsen et københavnerfænomen: Her er der mange børn, der er store sociale forskelle, og hovedstaden har sin egen skoleordning, der gør det muligt at eksperimentere.

"Værneskolerne skal opsamle de børn, der ikke kan følge med, fordi de er svagt begavede. Senere bliver sinkerne kaldt grænsebørn, fordi de er på vippen: Nogle af dem viser sig at være så dårligt begavede, at de sendes videre til åndssvageforsorgen. Andre viser sig "blot" at være ballademagere med en problematisk adfærd. De kommer så tilbage i normalskolen – måske i de hjælpeklasser, der oprettes fra 1908 for børn, der har svært ved at følge med, uden at de dog kan kategoriseres som sinker. Eller de ryger videre til internatskolen, hvor "de umulige drenge" kan blive afrettet", siger Anne Katrine Gjerløff.

Vi skal værne om børnene

Ifølge Anne Katrine Gjerløff er det ret fantastisk, hvad værneskolen gør for sinke-børnene: Der ansættes lærere, der er særligt interesserede i disse børn, og de får en lav timenormering. Der er kun 15 børn i en klasse mod det dobbelte i normalskolen.

"Selvom det var et barskt samfund, og vi ville opfatte pædagogikken som streng, blev der gjort en indsats, vi i dag ville anerkende som fornuftig", siger hun. Under sine rundture i arkiverne er hun blevet overrasket over, hvor solidariske lærerne er med børnene.

"Det er som regel hjemmet, der bliver gjort til syndebuk. "Hun er en 'stille og rolig pige, men dårligt hjem", kan man fx læse i protokollen. Det er lærere med et stort hjerte for disse grænsebørn, og de er videnskabeligt interesserede i at eksperimentere med nye pædagogiske metoder. Det specialpædagogiske arbejde var drevet af omsorg for børnene og faglig nysgerrighed", siger hun.

"Det er i dag **konventionel visdom**, at det også er gavnligt for normalt begavede børn, når man stimulerer sanser og træner motorik".

Anne Katrine Gjerløff

Omsorgen for sinkerne er del af en større filantropisk bevægelse, som vokser sig stærk fra midten af 1800-tallet, og som handler om at redde børn fra samfundet og fra deres forældre, hvis de forsømmer dem. Ellen Keys 'Barnets Århundrede' fra 1900 og indførelsen af Lov om Værgeråd herhjemme i 1905 er andre eksempler.

Den berigende sinke-pædagogik

Ifølge Anne Katrine Gjerløff har mange af de teknikker, man brugte over for sinke-børnene, vundet indpas i den almindelige pædagogik. Det er i dag konventionel visdom, at det også er gavnligt for normalt begavede børn, når man stimulerer sanser og træner motorik, og når praktiske fag supplerer de boglige. Men det udspringer af behovet for at tænke anderledes over for svagt begavede børn, der var ringe til det boglige.

"Det har været sjovt at opdage, hvordan man fandt ud af, at Fröbel og Montessoris metoder til og tanker om at vække det lille og det svagt begavede barns erkendelse af verden også virker på normale skolebørn og kan gøre dem

SINKE-SKÆBNER FRA VÆRNESKOLEN

Anne Katrine Gjerløff:

"Eksemplerne viser, at sinke-kategorien ikke er nogen præcis kategori. Den bruges om de elever, der er forsinkede – og det kan der være mange årsager til. Nogle gange bliver disse årsager først udredt, når barnet er kommet på værneskole".

De to cases er autentiske, men navnene opdigtet. Casene er fundet i forbindelse med research til Dansk Skolehistorie.

"UDSKREVET TIL HJEMMET SOM AANDSVAG"

Det var ikke redningen for alle svagt begavede børn at komme på værneskole. Nogle blev vurderet som uegnede for undervisning inden for skolesystemet, f.eks. Karen Hansen, der gik i 1. pige-klasse i 1921. Hun var født i 1910, datter af en jord- og betonarbejder og havde gået i almindelig skole, da hun i 1919 blev overført til værneskolen på Maria Kirkeplads. Tre år efter forlod hun skolen, og protokollen anfører, at hun blev "Udskrevet til Hjemmet som Aandsvag".

"TRÆNGER TIL EN FAST HÅND"

Værneskolen var heller ikke beregnet for ureglerlige børn med normal intelligens. De værste urodstiftere blev i København overført til internatskolen på Fælledvej. Karl Frederiksen var født i 1913 og blev indskrevet i Værneskolen fra Vestervoldgade skole som 8-årig. 3 år efter blev han dog igen flyttet til internatskolen. Karl var således vurderet til ikke at være sinke, men i stedet at trænge til en fast hånd.

endnu bedre. Alt det med, at det ikke kun er de intellektuelle evner, det handler om, men også evnen til at opfatte, iagttage og sans – og at det har betydning for det intellektuelle. Det passer ind i datidens pædagogik, hvor man efterspørger nye redskaber", siger hun.

Det abnorme skolebarn

Men hvordan udskiller man de abnorme børn fra de normale og får dem placeret på den rigtige hylde? I praksis var det lærerne, der indstillede børnene til værneklasser. Vurderingen beroede på, i hvilken grad et barn besad basale færdigheder og havde en passende adfærd sammenlignet med sine normale jævnaldrende. Kunne det lære bogstaverne? Kunne det stave sig igennem et ord? Kunne det tælle til 100? Havde det et begreb om tal overhovedet? Kunne det koncentrere sig?

"De abnorme børn blev udskilt som dem, der ikke kunne rummes i skolens normale praksis. Børnene skal kunne se tavlen, høre, hvad læreren siger, og kunne følge med i timerne. Hertil kommer det mere adfærdsmæssige: De skal være renlige, så der ikke lugter grimt i klassen, de skal kunne sidde stille og tie stille, de skal tale pænt og lave deres lektier. Alt det, som skolesystemet dengang fordrede af et velopdraget barn. I dag kan man finde på at sige: "du er en dejlig fræk unge". Det ville man aldrig have sagt dengang, det ville have været et abnormt træk", siger Anne Katrine Gjerløff.

Intelligensten testes

Kriterierne var dog kvalitative, og man måtte leve med mistanken om, at de var subjektive: Indstiller læreren lille Peter til værneklasse, fordi han synes, han er irriterende, og gerne vil slippe af med ham? Men i 1900-tallets første årtier dumper løsningen på dette dilemma ned fra himlen i form af intelligenstesten, der udvikles i Frankrig af psykologen Alfred Binet. Testen leverer de objektive – mente man – argumenter for at sende et barn i værneklasse, og det moderne IQ-begreb udspringer altså af behovet for at kunne sortere børn på videnskabeligt grundlag.

"Man har en trang til præcist at kunne måle intelligensen på de børn, der ligger på vippen. Da testen vinder indpas i Danmark, bliver det standard, at er man 2 år bagud, er man sinke. Er man 3 år bagud, er man åndssvag. At bruge test til at sortere børn med er siden blevet ugleset, men for datidens lærere og læger var det en kærkommen måde at være objektiv på. Man så det faktisk som en måde at være solidarisk med børnene på", siger Anne Katrine Gjerløff.

Det var på Frederiksberg

Christian Ydesen har skrevet ph.d.-afhandling om brug af test i det danske uddannelses-system. Han fortæller, at intelligenstesten kom til Danmark i 1910, importeret fra USA af den danske læge Bodil Marie Bloch-Hjørt, der

OPFINDELSEN AF INTELLIGENSTESTEN

Den franske psykolog **Alfred Binet** (1857-1911) og hans lægekompagnon **Théodore Simon** udviklede i begyndelsen af 1900-tallet en intelligenstest. Formålet med testen var at identificere børn, der ikke ville kunne følge med i normalskolen. Midlet var at fastsætte børnenes intelligensalder i forhold til deres levealder.

Fra Paris rejser intelligenstesten over Atlanten og adopteres i USA af psykologerne Lewis Terman, der udvikler den såkaldte Stanford-Binet-test, og Henry Goddard, der på sin åndssvageanstalt Vineland modificerer den. På baggrund heraf formulerer den tyske psykolog William Stern den første definition af intelligenskvotienten - IQ - i 1912.

Christian Ydesen:

"De amerikanske og tyske psykologer bliver besnæret af muligheden for at kvantificere intelligensen. Deres intelligensbegreb er statistisk i modsætning til Binets. De opfattede et barns intelligens som en fast kerne, som testen gjorde det muligt at lyse ind i, så man kunne fastlægge dets evner og potentiale en gang for alle. De så intelligens som en computerprocessor, hvor der er så og så mange megahertz at gøre godt med.

Binet var mere praktisk orienteret: det handler om at identificere de børn, der ikke kan følge med. Han bruger intelligenstesten diagnostisk: dette barns intelligensalder er så og så meget lavere end dets levealder, og det er grunden til, at barnet er bagud. I den amerikanske og tyske version med IQ-begrebet bruges testen prognostisk: hvad vil vi kunne forvente af dette barn?"

Drengeklasse
i værneskolen,
Marie Kirkeplads,
september 1921.
Nummer otte er
Karl Frederiksen.

havde studeret hos den amerikanske psykolog Henry Herbert Goddard. Testen blev primært brugt i åndssvageforsorgen. Det er først i 1930, at der er en standardiseret dansk version klar til brug i folkeskolen.

”Det er bemærkelsesværdigt, at de, der gik ind for intelligencetesten, var progressive skolefolk, og mange var medlemmer af datidens reformpædagogiske bevægelse. De ville afskaffe eksaminer, der blev opfattet som subjektive. Test derimod – både intelligencetesten, men også standpunktstest – så man som videnskabeligt funderede objektive redskaber, der bl.a. kunne bruges til at bryde den sociale arv med, fordi man kunne opdage potentialer hos børnene, der ellers ikke ville være blevet opdaget”, siger han.

Danmarks første skolepsykolog Henning Meyer stod i spidsen, da intelligencetesten i 1930 på La Cours Vej Skole på Frederiksberg for første gang blev brugt officielt. Han lagde dog vægt på, at testresultaterne ikke kunne stå alene.

”Barnet skulle observeres under leg, man skulle kende dets baggrund og have samtaler

---

”Det er bemærkelsesværdigt, at de, der gik ind for intelligencetesten, var progressive skolefolk, og mange var **medlemmer af datidens reformpædagogiske bevægelse.**”

Christian Ydesen

med forældrene, inden der blev draget konklusioner om dets intelligens. Men når man læser sagsakterne, har praksis ofte været en anden. Typisk har læreren indstillet et barn til skolepsykologisk undersøgelse. Svaret fra skolepsykologen lyder så fx ”IQ er målt til 92, barnet bør kunne klare normalklasse”. Man får ikke

indtryk af, at der er sket en grundig holistisk vurdering, som man ellers officielt mente, der skulle til”, fortæller Christian Ydesen.

Blev barnets intelligenskvotient målt til over 90, kunne det gå i normalskole. Lå den mellem 70 og 90 skulle barnet i værneklasse eller hjælpeklasse. Og var den under 70, var der kun åndssvageforsorgen tilbage.

”Men intervallerne var ikke ensartede i Danmark! Man skulle jo tro, de var objektive, men i Ålborg fx er intervallet for værneskolebørn snævrere, nemlig 75-90. Kommunernes økonomi ser ud til at have haft indflydelse på intervallerne. Objektiviteten rækker altså ikke længere end til resurserne til at drive værneskoler! Det er skræmmende, fordi det får vidtrækkende konsekvenser for børnene”, siger han.

Intelligent testdesign

Når intelligencetest bliver brugt til at udskille sinker og åndssvage fra de normale børn, er det afgørende, at testen er skruet godt sammen.

”Testdesigneren må være i stand til at forudse alle mulige svar. Det er en vigtig pointe

EKSEMPLER PÅ SITUATIONSSPIL FRA 1930'ERNES INTELLIGENSTEST I DANMARK

MED TOGET

Du skal med toget, men kommer for sent. Hvad gør du?

Gode svar: jeg venter på det næste tog, jeg bliver kørt i bil i stedet.

Dårligt svar: jeg går hjem igen.

Christian Ydesen:

"Barnet får ikke lov til at stille spørgsmål ved, om det overhovedet er fornuftigt, at det skal af sted. Og for et barn, der bor ude på landet, hvor der måske kun går et tog i døgnet, er det jo helt naturligt at svare: jeg går hjem igen."

DET REGNER

Du skal løbe et ærinde, men det begynder at regne. Hvad gør du?

Gode svar: jeg tager en paraply med, jeg tager en jakke på.

Dårlige svar: jeg bliver hjemme, jeg bliver våd.

Christian Ydesen:

"Barnet må overhovedet ikke stille spørgsmål ved de voksnes autoritet. Det skal løbe det ærinde her og nu, selvom det måske kunne vente. Det er paradoksalt, eftersom mange af reformpædagogerne bag testen gik ind for fri opdragelse, og at barnet skulle udvikle sit potentiale. Men der var åbenbart en grænse for, hvor selvstændigt de måtte gøre det".

ØDELAGT NOGET

Du har ødelagt noget, der tilhører en anden. Hvad gør du?

Gode svar: Jeg siger undskyld, jeg erstatter det.

Dårligt svar: jeg får tæv.

Christian Ydesen:

"Er det et dårligt svar i 1930'ernes sociale virkelighed? Nej, det er meget sandsynligt, at barnet får en lussing som straf og derfor et meget realistisk svar"

også i forhold til moderne multiple choice-test og de adaptive nationale test, hvor sværhedsgraden stiger og falder med de løbende svar. Ellers er det problematisk at lave high stake-test, dvs. test, hvor der står meget på spil for barnet", siger han.

Christian Ydesen giver et moderne eksempel: En række amerikanske børn blev spurgt, hvilken plante der har brug for mindst vand: en blomst, en kaktus eller et kålhoved. I testdesignet var kaktus det rigtige svar, men påfaldende mange børn havde krydset kålhoved af.

"Man spurgte så børnene, hvorfor de havde valgt det svar. Deres forklaring lød, at kålhovedet jo var blevet plukket og derfor ikke længere havde brug for vand. Det er jo et ganske fint ræsonnement, men fordi testen var designet anderledes, blev de børn stemt ud", fortæller han.

Ifølge Christian Ydesen var man ikke opmærksom på dette dilemma i 1930'erne.

"Efterhånden bliver intelligensbegrebet mere dynamisk. Men i 1930'erne var der stadig en snæver logisk ramme, der afgjorde børnenes skæbne. I 1930'ernes brug af Binet-testen ser vi fx, hvordan børnene bliver bedt om at svare på, hvordan de vil forholde sig i bestemte

situationer. Men testdesignet tager ikke højde for kulturelle faktorer", siger han.

I sin ph.d.-afhandling argumenterer Christian Ydesen for, at 1930'ernes testdesign afspejler middelklassens borgerlige, til dels kulturradikale værdier. Der er derimod ikke mange spor af arbejder- eller bondekultur.

"Der er tydeligvis kulturelle faktorer på spil i disse situationsspil, som testen ikke tager højde for. I 1943 får man da også en revideret intelligens-test, der relaterer bredere til børns erfaringsverden", fortæller han.

Dermed bliver den kulturelle margin for identifikation af det dumme barn større. Og svar, der udspringer af sund fornuft, selvstændig tankevirksomhed eller kreative indfald får i højere grad også en chance. I det hele taget bør børn altid have en chance mere, mener Christian Ydesen:

"I lyset af de faldgruber og problemer, vi møder i 1930'ernes brug af test, bør man undgå blot at bruge én test til at afgøre et barns skæbne med. Man er nødt til at teste på flere måder og over tid. Hvis man kun har et skud i bøssen, kan det jo være skæbnesvangert, hvis man bliver bedt om at affyre det på en dårlig dag", siger han.

Selvforsørgelse som succeskriterium

Hvad kan man håbe at lære en sinke? For 100 år siden først og fremmest nok til at opnå konfirmation. At blive konfirmeret var afslutningen på det almene skoleforløb og et succeskriterium for alle børn. Ikke kun af åndelige grunde. Blev man konfirmeret, erhvervede man også borgerlige rettigheder som retten til at arbejde og til at gifte sig.

Men man stillede også højere på sinkernes vegne.

"Udskillelsen af børn til værneskoler er praktisk begrundet og sker nærmest ud fra et cost-benefit-synspunkt: Sinkerne skal lære det, de nu engang kan lære, så nemt, billigt og godt som muligt. Man håber, at de kan lære så meget, at de kan forsørge sig selv. Et barn, der kan lære at tælle mønter og at orientere sig i byen, kan blive buddreng – og dermed spare samfundet for en udgift. Det handler ikke om, at barnet skal realisere sig selv – men om at det kan begå sig i samfundet uden at ligge det til last", siger Anne Katrine Gjerløff.

Sammenligningen med vores egen 95 %-målsætning om ungdomsuddannelse er snublen nær. Men i dag er målet ikke kun at spare samfundet for udgifter til overførselsindkomster. De unge skal først og fremmest uddannes af hensyn til den nationale konkurrencekraft. Så vidtløftige målsætninger havde man ikke på sinkernes vegne dengang.

"Barnet skulle nå så langt, som dets evner nu engang rakte til. Når læreren tog sinkerne med ud i byen for at kigge på vejskilte, lærte de byen at kende, og måske lærte de også at læse, at der stod Store Strandstræde på skiltet. Så kunne de måske blive buddreng og klare sig selv, hvor dårligt betalt det end var. Det ville jo ikke gå i vores uddannelsesorienterede viden-samfund", slutter Anne Katrine Gjerløff. ■

CHRISTIAN YDESEN
Cand.mag. i historie og filosofi fra Ålborg Universitet og ph.d. fra DPU, Aarhus Universitet i 2011 på afhandlingen "The Rise of High-Stakes Educational Testing in Denmark, 1920-1970".

ANNE KATRINE GJERLØFF
ph.d. i historie og ansat som post.doc. på DPU, Aarhus Universitet ved projektet "Dansk Skolehistorie – hverdag, vilkår og visioner gennem 500 år".

ER MUSIK VIDENSAM- FUNDETS X-FAKTOR?

SAMTALE FRA TÅRNET

Kraftige nedskæringer truer musikfaget i det nye årtusinde. **Asterisk TV** har inviteret musikprofessor **FREDE V. NIELSEN** og musiker **THOMAS BLACHMAN** i studiet til en samtale om musikfagets krise, og hvorfor vi skal have musik på samfundets skoleskema.

AF CAMILLA MEHLSEN
FOTO SØREN KJÆR JENSEN

Frede V. Nielsen, du står bag en undersøgelse, der viser, at musikfaget er svækket voldsomt. I rapporten skriver du, at der er krisesympotomer. Hvordan er musikfaget i krise?

Frede V. Nielsen:

“Musikfaget var i vækst indtil slutningen af 1900-tallet, men siden da er der sket en drastisk reduktion – og det er hele vejen rundt. Det er i pædagoguddannelsen, læreruddannelsen, universitetsuddannelsen, folkeskolen, gymnasiet, på musikskoler og konservatorier. Og det mener vi, er udtryk

for en krise, set ud fra den tanke, at musik og musikalsk virksomhed er en vigtig del af hele vores kulturliv. Og det er simpelthen trængt.”

Thomas Blachman, hvordan ser du på den udvikling med, at musikfaget er svækket i det nye årtusinde?

Thomas Blachman:

“Vi må spørge os selv, hvad vil vi. Det er et fundamentalt spørgsmål: Hvad for et menneskesyn vil vi have i det 21. århundrede? Hvorfor skal vi nedprioritere det eneste alternativ, der i virkeligheden findes til alt det andet lort, opmaterialiseringen og at unge mennesker skal lede uden for sig selv.

Musikken er adgangsbilletten til en form for egen dialog. En adgangsbillet til at kunne føle en indefrakommende luksus, som i den grad kan konkurrere med den udefrakommende luksus, nemlig i form af et indre liv; en stimulering af noget i hjernen, du ikke bliver stimuleret af i form af ord eller andet. Det er toner, det er musik, det er rytmik.

Vi lever i et samfund, der idealiserer professoratet, de højtstående uddannelser og mennesker, hvor det hele er oppe i hovedet. Kroppen fungerer bare som en form for gangstativ. Musikken hjælper os til at komme ned i kroppen.”

Frede V. Nielsen:

“Jeg er meget enig, når du slår på samfundets og uddannelsernes akademisering. Det er en hovedtendens inden for håndværkeruddannelsen, musikuddannelsen, ja hele vejen rundt. Det er en teoretisering og en særlig overdrevet respekt for hele den side. Det betyder, at vores praktiske og kunstneriske liv, alt det, som du så glimrende fortæller om – det, der når ned i os, hvor andet ikke kan – bliver svækket tilsvarende.”

Hvad betyder det for musikfaget?

Frede V. Nielsen:

“Musikfaget har to sider. Den ene er praktisk: at skabe musik og lytte til musik. Og så er der den akademiske side; det at vide noget om musik. Det er vigtigt, at der er en balance imellem de to ting, men i samfundet som helhed er der en vægtning i retning af det akademiske. Det har musikfaget haft en tendens til at gå for meget med på. Der er sådan en falden på halen for bogfag og PISA-fag, og så tænker musikfaget ‘nu må vi prøve at bidrage til det for at retfærdiggøre os selv’, og så bliver forholdet skævt.”

Hvad er musikfagets opgave?

Thomas Blachman:

“Det er ikke kun musikforståelse. Det er også menneskeforståelse. I musikken dyrker vi det irrationelle. Hvorfor har man i tusindvis af år forfinet klanginstrumenter, dyrket en kultur med det, som er eksploderet og er så fantastisk givende? Hvorfor?”

Fordi det gør noget for mennesket. Det er nødvendigt for mennesket. Det skærper menneskets fantasi, tilstedeværelse, nærværet i dets eget liv. Og det er her, det helt store *fuck-up* er sket; man prioriterer det irrationelle ud på et sideplan. For det er jo lige præcis det irratio-

FREDE V. NIELSEN

Musiker og professor i musik ved Danmarks Pædagogiske Universitetsskole, Aarhus Universitet, og redaktør af rapporten 'Musikfaget i undervisning og uddannelse. Status og perspektiv 2010', som viser, at kraftige nedskæringer truer musikfaget.

THOMAS BLACHMAN

Musiker, komponist og producer. Han har studeret slagtøj på Det Kongelige Danske Musikkonservatorium. Han har haft pladeselskabet ManRec. Han er særlig kendt som benhård dommer i X Factor-programmet på DR1.

nelle, der gør, at mennesket i sidste ende kan forholde sig til sin egen kreativitet, ide-generering og fremtidens produkter, der skal komme ud af alt det dér med det kreative menneske.

Engang gik vi fra den sorte skole ind i en pædagogisk revolution. Nu er vi på vej tilbage ind i mørket, angstens hule. Den sorte skole, udenadslære og angsten for det kreative.

I gamle dage, da jeg voksede op i 1960'erne og 1970'erne, var det kreative den store fællesnævner. Det var ambitionen og pejlemærket i tilværelsen. Der må have været en god stemning på lærerværelserne og i den del af regeringen, der foretog sig den form for inspireret fremtidsvision.

Jeg ved ikke, hvor vi er på vej hen nu, men det er tilsyneladende en mangel på selverkendelse og selvindsigt ikke at vide, at de store ideer kommer af at hænge i periferien af fatteevnen. At turde være der et øjeblik - og kigge direkte ind i et alternativt univers. Det er inde i det musiske univers, det idé-generere-

rende univers. Det er egen-dialogen igen, som jeg snakker om hele tiden: at lære sig selv at kende gennem noget andet end bare ord og bogstaver, men fri abstraktion."

Frede V. Nielsen:

"Det er en af de vigtigste begrundelser for musikundervisning og musikuddannelse. Det er, hvad jeg kalder den antropologiske dimension. Det vil sige selve det forhold at være et menneske. Vi kender ingen menneskelig kultur, uden at der har været musik. Der er også skrevet om og argumenteret klart for, at det musikalske udtryk, eller det ikke-sproglige udtryk, ligger forud for sproget. I hele den her udvikling har vi haft en tendens til at glemme vores rødder. Der er det, musikken kan medvirke til at fastholde og minde os om."

Thomas Blachman:

"Den sidste rest af urmennesket. Urlands-kabet i hjernen er ved at tørre bort i mangel på

stimuli, hvis ikke vi konstant inddrager det ikke-sproglige i form af toner og anden form for kommunikation."

Som dommer i X Factor i år har du udtalt på åben skærm, at "De skærer ned på musikundervisningen alle vegne i folkeskolen. Så er det jo godt, at vi har et klasselokale sammen med to millioner seere mellem 20 og 21 hver fredag her i X Factor".

Hvordan kan X Factor eller programmer, der dyrker talentet, kompensere for nedskæringerne i musikundervisningen?

Thomas Blachman:

"Når jeg leder efter talent i andre, så er det, fordi jeg leder efter talentet i de to millioner mennesker på en gang, der skal indse og sige til sig selv: 'jeg har også modet til det der. Jeg vil også være fri i tanken. Jeg vil også bare tale, før jeg tænker. Jeg vil også bare give mig hen. Jeg vil også have lov til at begå fejl. Jeg vil også

være forfængelig, jeg vil også være patetisk. Jeg har lyst til bare at være mig selv.' Lille Peter skal have lov til at sige, at han har lyst til at spille tværføjte, uden at mor og far tænker, at han er homoseksuel. At man kan få lov til at være følelsesmæssig over for hinanden og have lov til at begå fejl. Det er det, det handler om."

Du er blevet kaldt for Danmarks klasselærer i X Factor?

"Det ved jeg sgu ikke, om jeg er. Men hellere være den, der siger noget, hvis der ikke er andre, der tør i angsten for, hvad andre tænker, ligesom Per Stig Møller, kulturministeren, der ikke gad komme til X Factor-finalen og sige to ord, fordi han er enormt angst for, hvad andre tænker. Det her handler netop om at give folk noget at tænke over."

Frede V. Nielsen:

"Jeg følger ikke med i dine udsendelser, det beklager jeg, men indimellem dumper jeg ind i dem, og mine børn..."

Thomas Blachman:

"Men nu hvor der er så mange mennesker, der ser, må der være en eller to musikprofessorer. Det er mit ambitionsniveau!"

Frede V. Nielsen:

"Det med klasserummet er interessant. Det indtryk, jeg har dannet mig af X Factor-euforien, er, at der er usædvanligt mange mennesker, som tror eller håber, at de har et talent, de kan komme igennem med. I realiteten er det forholdsvis få. Samtidig er der en stærk fokusering på én selv og på det at performe. Den musikalske genstand glider lidt i baggrunden til fordel for at eksponere sig

selv. Det er en kultur, vi generelt kender, det er ikke kun X Factor.

Over for det står, at vi ved fra mange undersøgelser, at vil man nå langt inden for den musikalske metier, så kræver det øvelse. Meget øvelse.

Som Bertel Krarup, der er leder af Det Kongelige Danske Musikkonservatorium, sagde til en konference for et stykke tid siden: 'Hvis man skal blive en virkelig dygtig violinist på verdensplan, skal man starte, når man er 3, eventuelt 4 år og så kræver det så og så mange øvetimer om ugen.'

Det er hårdt og vedvarende arbejde. Det står i kontrast til X Factor-udsendelserne. Det er det hurtige skud. Men det lange, vedvarende arbejde er en nødvendighed, hvis man skal trænge ned i dybden af det genstandsområde, vi kalder musik."

Thomas Blachman:

"Nu skal det ikke være en diskussion af X Factor, men jeg er der jo netop for at kunne skabe en kontrast i formatet. Hvis der havde siddet en anden idiot, havde han sagt 'drøm bare videre om guld, glimmer, børnechampagne og lange limousiner'. Men jeg fortæller dem, at det er hårdt arbejde, og du skal have de rigtige intentioner for at gå ind i det' osv. Musik er et livslangt forløb.

Men der er forskel på os alle sammen. Talentet kan godt komme til udtryk, selv om der står en, der dårligt nok kan synge. Man kan fornemme, at der er en eller anden evne til at personificere noget. Det være ti gange sværere for selv de dygtigste virtuoser med dårlig smag, at komme frem til det samme resultat. Vi kan ikke alene overlade fremtidens musikhistorie til virtuoser med dårlig smag. Vi kan heller ikke lægge fremtidens musikhistorie hos

musikalske analfabeter og alle mulige dj's. Det er en hårfin balance og et kæmpe stort ansvar, som vi må løfte i flok. Men hvem løfter musikken videre? Det er også et statsanliggende."

Hvem er det, der skal gøre noget?

Hvad vil I anbefale, at man gør for at musik får en højere prioritet i samfundet og i skolen?

Frede V. Nielsen:

"Hvis man skal skære det ned til ét punkt, så er det musiklæreruddannelsen. Dem, der skal undervise og inspirere - det er der, man skal sætte ind. Og det er desværre også den, musiklæreruddannelsen, der har lidt allermest skade de seneste år. Allerværst står det til på det, der tidligere hed lærerseminarierne og nu hedder professionshøjskolerne, hvor der har været en ren massakre på linjefagene. Der bliver uddannet alt for få og man har beskåret undervisningen. Det må genopbygges. Samtidig kan vi se, at konservatorierne har nedprioriteret hele den pædagogiske side af sagen."

"Reelt er den musikpædagogiske musikuddannelse reduceret til fordel for det musikermæssige og performer-mæssige. Det er et problem."

Thomas Blachman:

"Det starter i folkeskolen. I virkeligheden starter det i hjemmet, hvor mor og far tager ansvar og giver ikke bare kærlighed, men også inspiration. Så vil børnene møde op i folkeskolen, være bedre til at koncentrere sig og modtage undervisning.

At skabe nogle mennesker, som allerede inden 1. klasse kan forstå, at musik og bevægelse er en grundpræmis for at være til. Det starter i hjemmet, men det er en fuldstændig katastrofe, at staten ikke tager et ansvar i de her ting."

Frede V. Nielsen:

"Musik kan på en koncentreret måde noget ganske særligt. Den kan nå derind og derned, hvor de andre ting har en tendens til at stoppe. Musik handler ikke om noget konkret; den handler om sig selv, sådan at man går ind i det der fordybelsesrum, uden at man behøver hægte ord eller forståelse på. Det er en anden form for rationalitet, der bliver påkaldt. Den kunstneriske, musikalske eller æstetiske rationalitet er blevet glemt til fordel for den fornuftsmæssige - og den skal vi have tilbage på banen."

ASTERISK TV

Artiklen er baseret på udsendelsen **Samtaler fra Tårnet** med Frede V. Nielsen og Thomas Blachman. Se hele udsendelsen på www.dpu.dk/tv

Hver femte ung står uden uddannelse

15 procent af alle unge forlader skolen uden at have læsekompetencerne i orden
30 procent af skolernes budgetter går til specialundervisning

TIDENS VIGTIGSTE VALG

*Hvilke uddannelsesvalg
skal vi træffe?*

ASTERISK TV

Uddannelsessystemet kæmper med en række store udfordringer, som kræver politiske beslutninger. Asterisk tv tager fat på fire vigtige valg, som Danmarks politikere står over for at skulle træffe, og som kan få kolossale konsekvenser for fremtiden. Men politikerne er langt fra enige om, hvordan udfordringerne skal gribes an. Måske er det værd at lytte til, hvad forskerne har at sige? I hver udsendelse kan du møde en forsker fra DPU, Aarhus Universitet, samt undervisningsminister Troels Lund Poulsen (V) og en række uddannelsespolitiske ordførere: Christine Antorini (S), Charlotte Dyremose (K), Nanna Westerby (SF) og Marianne Jelved (R).

Se udsendelserne på www.dpu.dk/valg

DE TABTE UNGE:

HVORDAN FÅR VI FLERE UNGE MED?

Hver femte ung får ikke en ungdomsuddannelse. Hvad skal der til for at nå regeringens mål om, at 95 % skal have en ungdomsuddannelse?

"Jeg vil anbefale politikerne at få lavet en sammenhængende ungdomspolitik. Det er nogle komplekse problemstillinger, der

ligger bag det her, og vi glider ikke bare op på de 95 %. Det kræver, at man får involveret andre områder såsom Integrationsministeriet og Socialministeriet. Det handler også om boligforhold – der er en masse politikområder, som skal tænkes ind. Ikke kun det uddannelsespolitiske."

NOEMI KATZNELSON, lektor, ph.d. og centerleder ved Center for Ungdomsforskning, DPU, Aarhus Universitet.

DE SVAGE LÆSERE:

HVORDAN FÅR VI DE SVAGE LÆSERE MED?

De seneste PISA-undersøgelser viser, at 15 procent af eleverne på de ældste klassetrin i folkeskolen læser dårligt, mens hele 38 procent af elever med anden etnisk baggrund end dansk ikke har de fornødne læsekompetencer til at starte på en ungdomsuddannelse. Hvordan skal res-

sourcerne prioriteres, så vi får de svage læsere med?
"Mit råd til politikerne er: Sørg for, at lærerne har den viden, der skal til. Den skal de hente på læreruddannelsen eller i form af efteruddannelsestilbud. Og sørg for, at der er ressourcepersoner, f.eks. læsevejledere, som har mulighed for at gå ind og hjælpe både elever og lærere."

JAN MEJDING, lektor og seniorforsker, DPU, Aarhus Universitet

SPECIAL- UNDERVIS- NING:

HVORDAN SKABER VI EN MERE RUMMELIG FOLKESKOLE?

30 procent af skolerne budgetter går til specialundervisning. Politikerne er enige om, at det er for meget, og at flere elever skal inkluderes i folkeskolen. Men kan folkeskolen rumme flere elever fra specialområdet? Hvordan skal det ske, og vil vi betale det, det koster at inkludere elever med specialbehov?

"Vi skal starte med at investere i lærernes efteruddannelse, så de bliver i stand til at gennemføre en mere inkluderende undervisning og pædagogik. Det vil give et afkast i form af, at man ikke længere behøver at sende så mange elever i dyre specialklasser eller på endnu dyrere specialskoler. På den måde bliver det forhåbentlig ikke bare udgiftsneutralt. Der bliver måske ligefrem tale om en besparelse."

NIELS EGELUND, professor,
DPU, Aarhus Universitet

NATIONALE TEST:

VIL VI LADE TEST ØGE ULIGHEDEN I KLASSEN?

De politiske fløje er enige om, at der fortsat skal gennemføres nationale test fra 2. klasses trin. Hvordan kan de nationale test bidrage til en bedre folkeskole? Og er det en god idé at offentliggøre resultaterne af de nationale test?

"Selve dét at indføre nationale test medfører, at vi får en større spredning i elevernes faglige niveau i klassen. Derved opnår

man ikke den positive effekt, som man normalt får ved at have elevspredning i klassen; nemlig at de mindre velfungerende elever faktisk lærer af de bedre fungerende elever i klassen. Man opnår tværtimod, at spredningen bliver større, og det bliver vanskeligere for læreren at lave en kvalificeret undervisning til alle i klassen."

SVEND-ERIK NORDENBO, professor,
DPU, Aarhus Universitet.

Se de
fire udsendelser på
www.dpu.dk/valg

NYT STRATEGISK PARTNERSKAB

DPU, Aarhus Universitet og University College Syddanmark har indgået et strategisk partnerskab, der skal fremme læring om sundhed på skoler, i daginstitutioner og på ungdomsuddannelser. Partnerskabet kobler forskning og praksis sammen og giver Danmark en unik mulighed for at indtage en international førerposition inden for sundheds-pædagogisk forskning og udvikling.

DPU, Aarhus Universitet, bidrager med forskningsmæssige erfaringer fra nationalt og internationalt samarbejde og sikrer en systematisk forskning og erfaringsopsamling. Denne viden skal implementeres i praksis på skoler, i daginstitutioner og på landets ungdomsuddannelser. Men den skal også skabe grobund for politiske beslutninger. "Vi har målrettet fokus på at påvirke det politiske niveau – både nationalt og i EU. Det gør vi ved at skabe viden om sammenhængen mellem pædagogiske processer og børn og unges kompetencer inden for sundhed og trivsel, så beslutningstagere i Danmark og resten af EU kan basere deres politik på en nuanceret og forskningsbaseret viden om, hvad der virker i praksis," siger professor (mso) og programleder Venka Simovska, DPU, Aarhus Universitet.

KORT NYT

KNOWLEDGE MOBILIZATION

Videnmobilisering. Hvordan sikrer man, at den pædagogiske viden og forskning bliver omsat i praksis på bedst mulig vis og når

helt ud i klasselokalerne til gavn for eleverne? Det er temaet, når ti ledende nationer inden for uddannelsesforskning mødes til konference i Toronto, Canada til sommer. Det er den globale tænketank for uddannelse, IA-LEI, International Alliance of Leading Education Institutes, der har sat fokus på videnmobilisering.

Danmark er repræsenteret i tænketanken ved DPU, og prodekan for formidling, Claus Holm, DPU, har skrevet det danske bidrag 'Mobilizing knowledge in Denmark', der vil blive præsenteret på konferencen.

Læs mere på www.intlalliance.org

DPU-PROFESSOR LEDER AF TASK-FORCE OM FREMTIDENS DAG-INSTITUTIONER

Regeringen har nedsat en task-force, der skal komme med bud på, hvordan fremtidens daginstitutioner skal indrettes. Task force'en skal besøge en række dagtilbud og kommuner for at indsamle viden blandt børn, ledere, forældre og kommunalpolitikere. Derudover vil data og viden fra blandt andet forskning, interessenter og uddannelsesinsti-

tutioner blive inddraget.

Professor ved Center for Grundskoleforskning, Niels Egelund, DPU, Aarhus Universitet, er blevet udnævnt til formand for holdet. Fra DPU deltager også ph.d.-stipendiat Ole Henrik Hansen fra Institut for Didaktik.

Derudover deltager direktør for Danmarks Evalueringsinstitut, Agi Csonka, formanden for Børne- og Kulturchefernes dagtilbudsnetværk, Lars Sloth, leder af børnehaven Ørnebo i Ishøj, Irene Davidsen, og rektor og formand for Professionshøjskolernes Rektorkollegium, Laust Joen Jacobsen.

TALENT-FORSKNING

Ny forskning fra Center for Grundskoleforskning, DPU, Aarhus Universitet viser, at mange af folkeskolens bedst begavede elever mistrives i skolen både fagligt og socialt. Mange af eleverne keder sig, får dårlige arbejdsvaner og bliver drillet i deres dagligdag i skolen. Katastrofalt for de børn, det går ud over, og katastrofalt for det danske samfund, der taber talenterne på gulvet. Flere danske kommuner og skoler er derfor i gang med at organisere talentudviklende undervisning. To evalueringsrapporter om det hidtidige arbejde har vist, at der kan gøres meget. Hovedkonklusionen er, at læringsprocessen er blevet "tricket" hos eleverne gennem potentialeorienteret undervisningsdifferentiering. Andre resultater viser, at det er vigtigt, at lærerne stiller faglige krav til eleverne, at der er en god relation mellem eleverne indbyrdes og lærerne, og at udfor-dringernes omfang skal afstemmes efter elevernes motivation.

Den 27. september inviterer Center for Grundskoleforskning til konference om emnet – se mere på www.dpu.dk/kalender

Evalueringsrapporterne kan hentes på temasiden www.dpu.dk/talent, hvor du også kan læse mere om emnet. DAFOLU udgav i februar bogen "Talent i skolen", med forskerne bag undersøgelsen.

VIDA STATUS-RAPPORT:

TIDLIG INDSATS HJÆLPER SOCIALT UDSATTE BØRN

Statusrapporten er den første rapport i VIDA-forskningsserien (Videnbaseret indsats over for

udsatte børn i dagtilbud). Projektet skal udvikle, afprøve og dokumentere hvilke pædagogiske indsatser i dagtilbud, der kan sikre udsatte børn en bedre tilværelse. De foreløbige resultater viser, at en tidlig, målrettet indsats betaler sig, i og med det giver udsatte børn større

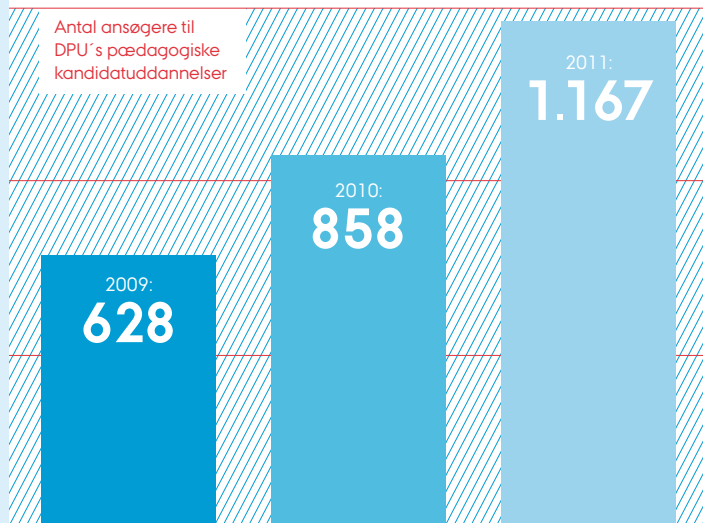
mulighed for at indgå i det sociale fællesskab i vuggestuen og børnehaven. Forskerne peger endvidere på, at indsatsen skal ske i et inkluderende læringsmiljø, og at pædagogerne skal rette deres aktiviteter mod det enkelte barn og dets særlige forudsætninger.

Projektet er bestilt og finansieret af Socialministeriet og udviklet af forskere ved DPU, Aarhus Universitet. De endelige resultater foreligger ved udgangen af 2013.

Se mere om projektet og download statusrapporten på www.dpu.dk/vida

FORTSAT STIGNING I SØGNINGEN TIL DPU'S KANDIDAT- UDDANNELSER

Ansøgertallet til DPU's pædagogiske kandidatuddannelser stiger fortsat. I 2009 havde 628 ansøgere en af de pædagogiske kandidatuddannelser som første prioritet. I 2010 var tallet steget til 858, og den stigning fortsætter i 2011, hvor i alt 1.167 har søgt ind på en af DPU's kandidatuddannelser.

FRA DPU TIL UNESCO

DPU's internationale direktør, Arne Carlsen, tiltræder pr. 1. juni stillingen som direktør for UNESCO's Institut for Livslang Læring i Hamburg. Arne Carlsen har været ansat på DPU i 10 år. De første 5 år som uddannelsesdirektør og de sidste 5 år som international

direktør. Mens han varetager stillingen for UNESCO, har han orlov fra Aarhus Universitet. UNESCO's Institut for Livslang Læring er en international forsknings- og uddannelsesinstitution med 35 medarbejdere og betjener de 193 medlemslande i et tæt samspil med UNESCO's hovedkvarter i Paris.

MANGFOLDIGHED STILLER KRAV TIL LÆRERNE PÅ ERHVERVS- SKOLERNE

Ny rapport fra Center for Ungdomsforskning, DPU, Aarhus Universitet. Rapporten, 'Ungdom på Erhvervsuddannelserne - Delrapport om valg, elever, læring og fællesskaber' tegner et mangfoldigt billede af eleverne på landets erhvervsskoler. De unge har meget forskellige forudsætninger, og derfor bliver lærerens udfordring at kommunikere klart og organisere undervisningen, så den favner alle elever.

Forskerne har spurg 7.000 elever på landets erhvervsuddannelser, hvordan de oplevede det at vælge uddannelse, hvilke forventninger de unge havde til uddannelsen, da de startede, samt hvordan de oplever læringsmiljøet og mødet med lærerne. Og billedet er klart: Læreren kan gøre en forskel. Elevernes læringsoplevelse afhænger i høj grad af lærerens evne til at kommunikere klart og møde eleverne, hvor de er. Det handler om at afstemme forventninger og organisere undervisningen ud fra elevernes forudsætninger.

Læs og download rapporten på www.cfu.dk

FIND DET PÅ WWW.DPU.DK

TIDENS VIGTIGSTE VALG

Uddannelsessystemet kæmper med en række store udfordringer, som kræver politiske beslutninger. Asterisk tv tager fat på fire vigtige valg, som Danmarks politikere står over for at skulle træffe, og som kan få kolossale konsekvenser for fremtiden. Men politikkerne er langt fra enige om, hvordan udfordringerne skal gribes an. Måske er det værd at lytte til, hvad forskerne har at sige?

Se udsendelserne på www.dpu.dk/valg

HVAD SKAL VI MED DANSK?

Udspil om danskfaget * Nye øjne på dansk * Danskkløfter Forårets åbne forelæsningsrække 'Udspil om danskfaget' på DPU, Aarhus Universitet, bød på seks forskellige udspil: om børnelitteratur, litteraturundervisning, kommunikationskritik, genrer, medier, computerspil, retorik og videnskab.

Se, hør eller download dem alle på temasiden om danskfaget og dets didaktik: www.dpu.dk/dansk

Her finder du desuden videoer og præsentationer fra konferencerne 'Nye øjne på dansk' og 'Danskkløfter - Hvad kan danskfaget i fremtiden?'.
Klik ind på: www.dpu.dk/dansk

POSITIV PSYKOLOGI * BØRNE- LITTERATUR I FORANDRING * FACILITERING

Igen i år er der sommerskole på DPU, Aarhus Universitet. Du kan vælge mellem kurser i Positiv psykologi, Børnelitteratur i forandring og Facilitering/mødeledelse. Du kan allerede nu finde viden og inspiration på hjemmesiden: På temasiden om positiv psykologi finder du web-tv og artikler om flow og positiv psykologi.
Klik ind på: www.dpu.dk/pp

På Center for Børnelitteraturs hjemmeside finder du artikler og kronikker, der sætter børnelitteratur til debat.
Klik ind på: www.cfb.dk

På temasiden om mødeledelse kan du se en forelæsning fra Danskernes Akademi om Wonderbra-mødeledelse samt læse mere om facilitering af videnprocesser.
Klik ind på: www.dpu.dk/viden/moedeledelse

Læs mere om sommerskolen og tilmeld dig på: www.dpu.dk/sommerskole

Den ensomme forsker, der sidder alene i elfenbenstårnet, hører fortiden til. I dag skal forskerens viden ud i verden til dem, den berører. **I en ny serie bringer Asterisk læseren tættere på forskeren.**

HVAD OPTAGER FORSKEREN LIGE NU?

Professor m.s.o. (med særlige opgaver)
NING DE CONINCK-SMITH åbner her døren til sit
forskningsunivers og fortæller om tre projekter,
der optager hende for tiden.

Fortalt til MATHILDE WEIRSØE

DANMARKS FØRSTE SKOLEHISTORIE

Lige nu bruger jeg det meste af min tid på et omfattende skolehistorisk projekt, som jeg er medredaktør og medforfatter på. Vi har fået en stor bevilling fra Carlsbergfondet til at udføre det. Vi er 11 forskere – fra DPU, Aarhus Universitet, Rigsarkivet og RUC. Det er helt vildt interessant. Og vi har et rigtig fint samarbejde i gang. Men vi har travlt, for der er tale om fem bind, der dækker dansk skolehistorie fra ca. 1500 til 2014, og vi skal være klar med udgivelsen i 2014. Det er 200 året for det, man ofte omtaler, som den danske skoles grundlov, nemlig anordningerne fra 1814.

Der kommer mange spændende og overraskende ting frem, når vi graver i de skolehi-

storiske arkiver. Og meget af især det nyeste stof er om ikke sprængfarligt, så i hvert fald politisk interessant. Men som historikere går vi ikke ind og vurderer skolen og pædagogikken gennem tiden, og om det er godt eller skidt. Vi forsøger at forstå, hvorfor man tænkte, som man gjorde, og hvilke følger det så fik. Men vi vil uden tvivl blive beskyldt for at være politiske – for skrappe, for vage eller hvad det nu kan være - og det kan være både rød og blå blok, der kommer med kritikken. Derfor er det vigtigt, at vi er meget klare i vores fremstillinger og ærlige omkring de valg, vi har foretaget. Historisk forskning handler efter min mening mere om fravalg end tilvalg. Forskning er forenkling, selvom vi tilstræber at være opmærksomme på kompleksitet og sammensathed.

Jeg er medforfatter på det sidste bind, nemlig det som strækker sig fra 1970 og frem til i dag. Her er det let at tage parti for eller imod skolen og synges med på en melodi om, at

børn ikke lærer noget, at skolen ikke har fundet sine egne ben i globaliseringens, videns- og konkurrencesamfundets tidsalder osv. I den situation må man som historiker forsøge at fryse udviklingen og finde greb og vinkler, der kan gøre os klogere på, hvad der er sket og hvorfor, frem for at dømme. Vi foretrækker lige nu at tale om skolerystelser, frem for nedbrud, og vi interesser os derfor for skolens forunderlige evne til at (gen)opfinde sig selv.

NY BOG OM ARKITEKTUR TIL BØRN

Jeg har, siden jeg i 1984 startede på DPU – dengang Lærerhøjskolen – beskæftiget mig med arkitektur til børn. I mange år var det skolebyggeriet, men på det seneste har jeg udvidet perspektivet til at omfatte alle rumtyper, som daginstitutioner, børnehospitaler, feriekolonier, legepladser og børneværelser. Der ligger så mange fortællinger her om skiftende tiders syn på den gode barndom, og dem har jeg gravet frem til en ny bog, der er på trapperne. Den hedder 'Barndom og arkitektur – rum til danske børn gennem 300 år'. Jeg tror, jeg er den eneste i verden, der har sat sig for at samtænke de mange forskellige rumtyper i stedet for at behandle dem hver for sig. Jeg har f.eks. et helt kapitel om oplevelseskulturens huse til børn, og det er alt fra skolebyggeri til megaakvarier og kæmperutsjebaner. Det kan godt provokere nogle, tror jeg, når jeg omtaler de nye SKUB-skoler som hoppeborge, men pointen er at vise, hvordan oplevelses- og bevægelseskulturen også præger skolebyggeriet.

Jeg tror, og håber selvfølgelig, at man vil få øje på den plads og betydning, hverdagsarkitekturen har i vores ungers liv og skænke det en tanke, når børnene afleveres om morgenen, eller når institutionen eller skolen skal bygges om. Jeg vil også gerne slå ind i debatten om fremtidens kulturarv, som jeg synes, er alt for fikseret på de kendte arkitekter og har en tilbøjelighed til at overse det byggeri, som betyder noget for langt de fleste af os i hverdagen – og ikke mindst for børn.

Desværre døde min fotograf Jens Bygholm, som jeg har arbejdet tæt sammen med på det her projekt, sidste sensommer. Heldigvis har vi, Morten Vest, som layouter bogen, og jeg, haft adgang til hans optagelser, og vi har bestrebt os på at få tekst og fotos til at tale bedst muligt sammen. Det er nogle helt fantastiske

Damernes Roklub i Gentofte er verdens ældste aktive roklub. Ning de Coninck-Smith er i gang med at undersøge, hvordan kvindelige roeres klædedragter har udviklet sig fra 1885, hvor de første kvinder kom på havet iført lange kjoler.

Udstilling om Damernes Roklub, Gentofte Hovedbibliotek. Udstillingen kan ses frem til september 2011

billeder, taget med stor respekt for byggeriets betydning i hverdagen. Jens har en stor del af æren for bogen, så jeg håber, han sidder oppe på en sky et sted og kan se, hvor smuk den er blevet. Jeg er meget spændt på modtagelsen, men det bliver super flot, det kan jeg godt love.

DAMERONING & KVINDE-RETTIGHEDER

Forleden så jeg på DR's hjemmeside, at sportschefer er begyndt at opfordre kvindelige badmintonspillere og tennisspillere til at iklæde sig lårkorte nederdele, fordi det sælger flere billetter og skaffer bedre sponsorater. Og det fik mig op af stolen. Jeg tænkte, at jeg burde byde ind i debatten med min viden om dameroning og klædedragter gennem tiden. Jeg er nemlig i gang med et mindre hobbyprojekt, hvor jeg bl.a. ser på, hvordan kvindelige roeres klædedragter har udviklet sig fra 1885, hvor de første kvinder kom på havet, og frem til 1920'erne, hvor de smed de lange kjoler og begyndte at ro i shorts.

Jeg er selv roer, så det er selvfølgelig også derfor min passion for projektet udspringer. Men det er en hamrende interessant forskningsproces. Jeg elsker simpelthen den detektiviske del af arbejdet. I går aftes fandt jeg tegningerne til Damernes Roklubs første klubhus fra 1918. Det lyder af ingenting, men mig fortæller det en vigtig historie om kvinder, som blot tre år efter, at stemmeretten var vundet, magtede at tale deres egen sag over for Gentofte kommune, som overlod dem både grund, penge og arkitekt til at få huset opført, hvis de selv rejste tre fjerdedele af byggesummen.

Senere i dag skal jeg iført støvmaske og handsker ud og rode videre i Dansk forening for Rosports arkiv. Her ligger indberetninger fra 1880'erne og frem, hvor man kan se, hvordan dameroningen gradvist bredte sig – og hvordan klubberne så på kvinderne.

Til at starte med roede de kvindelige roere i lange kjoler, og det var selvfølgelig et problem rent udfoldelsesmæssigt, men det var også et problem med de mange klæder, fordi kvinder dengang ikke måtte svede. Derfor vedtog man en regel om, at kvinderne kun måtte tage 20 tag i minuttet, mens der ikke var grænser for mænd.

I slutningen af 1800-tallet udviklede man reformdragten – dvs. kjoler uden korset. Og

et af de steder, man testede dem, var i roning. Derefter tog det fart, og der blev indført nederdele og sømandsbluser, og i 20'erne fik de unge piger sågar lov til at ro i shorts og uden strømper. Det var helt vildt for den tid.

Set i et historisk perspektiv skal vi altså ikke mange år tilbage, før kvinderne var meget begrænsede i, hvad de måtte og kunne. Og det er den fortælling, jeg går ind i med det her projekt. Det gør mig klogere på, hvordan kvindeligdommen har flyttet sig gennem årene. Og så viser det, hvordan kvinder altid har skullet kæmpe mere end mænd for at nå langt – om det så er roning eller inden for mit eget felt, hvor kvindelige forskere stadig skal kæmpe hårdt for et professorat. ■

NING DE CONINCK-SMITH

Professor m.s.o. (med særlige opgaver) ved DPU, Aarhus Universitet. Hun er historiker med speciale i barndommens og skolens historie. Hun er, sammen med Charlotte Appel, forskningsleder på det omfattende projekt 'Dansk skolehistorie. Hverdag, vilkår og visioner gennem 500 år'. Sammen med overbibliotekar Jens Bennedsen er hun daglig forvalter af Dansk skolemuseums samlinger

Rollatorræs ved Moesgård Strand, hvor SoSu-assistenten og frivillige fra Århus 1900 skubber, støtter, opmuntrer og hepper på de gamle fra Århus syd.

Kortuddannede og ufaglærte har langt flere ressourcer og er bedre til at lære nyt, end både de selv og deres ledere tror. Med den rette form for **efteruddannelse** kan de blive den afgørende parameter, som sikrer dansk erhvervsliv i den globale konkurrence.

Chaufføren SOSU-hjælperen kan blive Danmarks afgørende konkurrenceparameter

Af MALENE FENGER-GRØNDAHL

En fabriksarbejder fra en virksomhed, der producerer sæsonvarer, bliver sendt på efteruddannelse. Alternativet er en fyring, så han er godt tilfreds med, at hans arbejdsgiver trods alt sikrer ham mod at ende i arbejdsløshed. Kurset i sig selv interesserer ham ikke ret meget, og han får det nærmest fysisk dårligt af at træde ind i et klaselokale med tavle, kridt og hårde stole. Det minder ham om hans folkeskoletid, hvor han som ordblind hurtigt blev udpeget som klas-sens dumme dreng. Først da han blev ansat på fabrikken, oplevede han, at han duede til noget. Ofte er det ham, der sætter de nye ansatte ind i produktionsgangene på fabrikken.

Eksemplet her er ifølge lektor og forskningsprogramleder Steen Høyrup Pedersen fra DPU, Aarhus Universitet karakteristisk for en del af den efteruddannelse af ufaglærte og kortuddannede, der finder sted i Danmark:

”En del efteruddannelse er ikke særlig målrettet og afspejler ikke det behov, som opstår i relationen mellem medarbejdere og virksomhed. Tværtimod er en del af efteruddannelsesaktiviteterne udtryk for, at arbejdsgivere i sæsonafhængig produktion eller i krisetider betaler for, at deres medarbejdere kan komme på kursus, indtil der igen er behov for deres arbejdskraft i produktionen. Det er sympatisk på den måde at forhindre, at folk glider ud af arbejdsmarkedet, og det kan være et formål i sig selv,” siger han, men tilføjer: ”Set på længere sigt er det imidlertid tæt på spild af tid at sende folk på efteruddannelse, hvis det ikke har et klart formål, og hvis ingen tænker på, hvordan medarbejder og virksomhed kan gøre brug af de nye kompetencer, når medarbejderen vender tilbage.”

Danmark er et efteruddannelsesland

Danmark er et af de lande i verden, der har den største efteruddannelsesaktivitet for ufaglærte og kortuddannede, og selv om

regeringen i løbet af de seneste år har skåret i godtgørelsen til virksomheder, der sender deres medarbejdere på AMU-kurser, ligger Danmark stadig på et højt niveau sammenlignet med andre lande.

Den megen efteruddannelse er en del af baggrunden for, at Danmark har en stor gruppe af ufaglært og kortuddannet arbejdskraft, som ofte har kompetencer og viden på et langt højere niveau end i mange andre lande. Det er med til at give danske virksomheder en vigtig konkurrencefordel. Men det forspring vil ikke vare ved, hvis ikke efteruddannelsen bliver mere målrettet og udvikles i takt med, hvad virksomheder og medarbejdere har behov for – ikke kun for at undgå arbejdsløshed på kort sigt, men for at følge med i den teknologiske udvikling og den omstillingsproces, som mange virksomheder skal lære at se som en konstant proces. Det vurderer både Steen Høyrup Pedersen og Frank Juncker, der er uddannelseskonsulent i Fagligt Fælles Forbund – 3F. 3F er Danmarks største fagforbund med

over 300.000 medlemmer, der arbejder inden for brancher som industri, transport, rengøring, bygge og anlæg samt hotel og restaurant. Mange af medlemmerne deltager i forskellige former for efteruddannelse, fx AMU-kurser, og det kan ses og mærkes, vurderer Frank Juncker:

”Vi har et højt niveau inden for efteruddannelse i Danmark. Men der er plads til forbedringer, ikke mindst i forhold til at overvinde de barrierer, som nogle ufaglærte og kortuddannede har i forhold til det at uddanne sig. Undersøgelser foretaget blandt vores medlemmer peger på, at stort set alle er meget bevidste om, at det er nødvendigt med livslang læring og kompetenceudvikling for at bevare en plads på arbejdsmarkedet, og de fleste er motiverede for at efteruddanne sig. Men nogle har så dårlige erfaringer fra deres skolegang, at de blokerer over for at skulle på skolebænken igen,” siger han og tilføjer:

”Skal vi have de medlemmer, som har en modstand mod skolegang, i gang med efteruddannelse, skal de dels kunne se formålet med det, dels skal de have en positiv oplevelse, når de første gang deltager i et kursus. Det får de, hvis de oplever, at kurset er relevant for dem, og at de bliver mødt som voksne mennesker, hvis praktiske kunnen og viden respekteres og inddrages. Det lykkes også mange steder. Men på nogle erhvervsskoler har vi oplevet en nedprioritering af voksenuddannelse – specielt AMU. Men så vidt vi kan vurdere, er det begyndt at gå den rigtige vej,” siger Frank Juncker og peger på de nye voksen- og efteruddannelsescentre (VEU) som afgørende for, at udviklingen er vendt. VEU-centrene, som der findes 13 af på landsplan, er et samarbejde mellem udbydere af arbejdsmarkedsuddannelser (AMU) og voksenuddannelsescentre (VUC), og her udbydes blandt andet HF enkeltfag og kurser inden for så forskellige fag som mekanik og social- og sundhedshjælper.

Opgør med 'røv-til-bænk'-undervisning

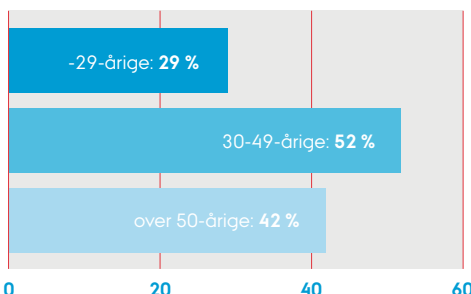
Steen Høyrup Pedersen er enig med Frank Juncker i, at efteruddannelse giver klart bedre resultater, når både indhold og rammer er specifikt tilpasset til deltagerne. ”De pædagogiske principper, som gælder for al undervisning og læring, gælder også for kortuddannedes læring. Vi ved fx, at det er mere effektivt, hvis man bliver introduceret til ny viden og nye metoder sideløbende med, at man får mulighed for at afprøve dem i en relevant sammenhæng, enten i realistiske øvelser eller hjemme på arbejdspladsen. Den gammeldags metode med at fylde en masse på og så forsøge at implementere det

DANMARK I TOP PÅ OMFANGET AF EFTERUDDANNELSE ...

Danmark er i førerfeltet, når det gælder omfanget af efteruddannelse for kortuddannede og ufaglærte.

AMU-systemet (Arbejdsmarkedsuddannelserne) blev etableret i 1950 og er berømt for at være et væsentligt element i den danske flexicurity-model. AMU-systemet har medvirket til at flytte millioner af danskere fra én jobfunktion til en anden. Forskere har påpeget, at AMU-systemet har gjort det danske arbejdsmarked omstillings- og forandringsparat og dermed konkurrencedygtigt på globalt plan.

Andel af medarbejdere, der var på arbejdsgiverbetalt efteruddannelse i 2010.

I Europa er det kun i Sverige, Finland, Norge og Holland, at en større andel af arbejdstagere over 50 år sidste år deltog i arbejdsgiverbetalt efteruddannelse.

Kilde: Eurofound

senere er mindre effektiv, og ofte forsvinder den ny viden, fordi medarbejdere efter et kursus kommer hjem til samme rutiner som tidligere,” siger han.

På den måde er der ikke den store forskel på, hvad god uddannelse og læring er for kort- og højtuddannede, vurderer Steen Høyrup Pedersen. ”Men måske kan man sige, at dårlig pædagogik og dårligt planlagt undervisning rammer de kortuddannede hårdere, fordi de ikke har de samme læringsstrategier, de kan tage i anvendelse, når pædagogikken halter. Derfor er det ekstra vigtigt at målrette form og indhold, når det drejer sig om kortuddannede,” siger han.

Steen Høyrup Pedersen har gennemført flere undersøgelser af efteruddannelse for kortuddannede i Danmark, og med udgangspunkt i disse undersøgelser og anden dansk og international forskning på feltet peger han på en række kriterier, som er afgørende for, hvor

gode resultater efteruddannelse af ufaglærte og kortuddannede giver. Ligesom Frank Juncker nævner han, at rammerne omkring undervisningen skal ligne traditionel 'røv-til-bænk'-undervisning så lidt som muligt:

”Mange har bitre og dårlige skoleerfaringer, og alt, der lugter at tavle, kridt og en lærer, der står bag katederet og doserer, får dem til at stå af. Små ting som at bruge *whiteboard* i stedet for gammeldags tavle og at inddrage video, rollespiløvelser og gruppearbejde kan have forløsende effekt. En anden løsning kan være at indrette et uddannelseslokale på virksomheden, så kurserne foregår der og ikke på en fremmed uddannelsesinstitution. For nogle medarbejdere vil det føles mere trygt,” siger Steen Høyrup Pedersen.

”Desuden er det vigtigt, at undervisningen indledes med, at kursisternes kompetencer bliver lagt frem. Mange ufaglærte har en stor portion uformel viden og kunnen, som de ikke har papir på, men som det er vigtigt at inddrage. Det handler også om ikke at se de ufaglærte og kortuddannede som nogle, der 'mangler' noget, men som nogle, der har en række kompetencer, der kan suppleres.”

Mindst to års faglig uddannelse

Det billede bekræfter Frank Juncker. ”Mange ufaglærte behøver ikke ret meget efteruddannelse for reelt at nå på niveau med faglærte, og vi har de senere år inden for blandt andet transportområdet set eksempler på, at medarbejdernes reelle kunnen bliver kortlagt, så de kan få godskrevet deres kompetencer, og så kan de relativt nemt opnå status som faglærte, hvilket så også anerkendes i form af højere løn,” siger han og tilføjer, at analyser fra arbejdsmarkedseksperter og økonomer peger på, at stort set alle jobfunktioner på det danske arbejdsmarked om ganske få år vil kræve et kompetenceniveau, der svarer til to års faglig uddannelse.

Økonomiske eksperter har i samklang hermed vurderet, at Danmark om 10 år kommer til at mangle 100.000 faglærte på arbejdsmarkedet, mens der vil være 90.000 ufaglærte, som ikke kan skaffe sig et arbejde, fordi de mangler de kompetencer, som arbejdsgiverne efterspørger.

Så behovet for løbende efteruddannelse er fortsat massivt, og derfor er både Frank Juncker og Steen Høyrup Pedersen bekymrede for, hvad konsekvenserne af regeringens nedskæringer på området vil være.

”Nye metoder og produkter og nye organisationsformer er et vilkår for virksomheder, der vil klare sig i den globale konkurrence, og den slags kræver, at alle medarbejdere – ikke mindst de kortuddannede og ufaglærte – lø-

... MEN STORE BESPARELSER RAMMER NU EFTERUDDANNELSE

Regeringens genopretningsplan fra 2010 indeholdt nedskæringer på voksen- og efteruddannelse på 2,5 mia. kroner. Besparelserne bestod bl.a. i:

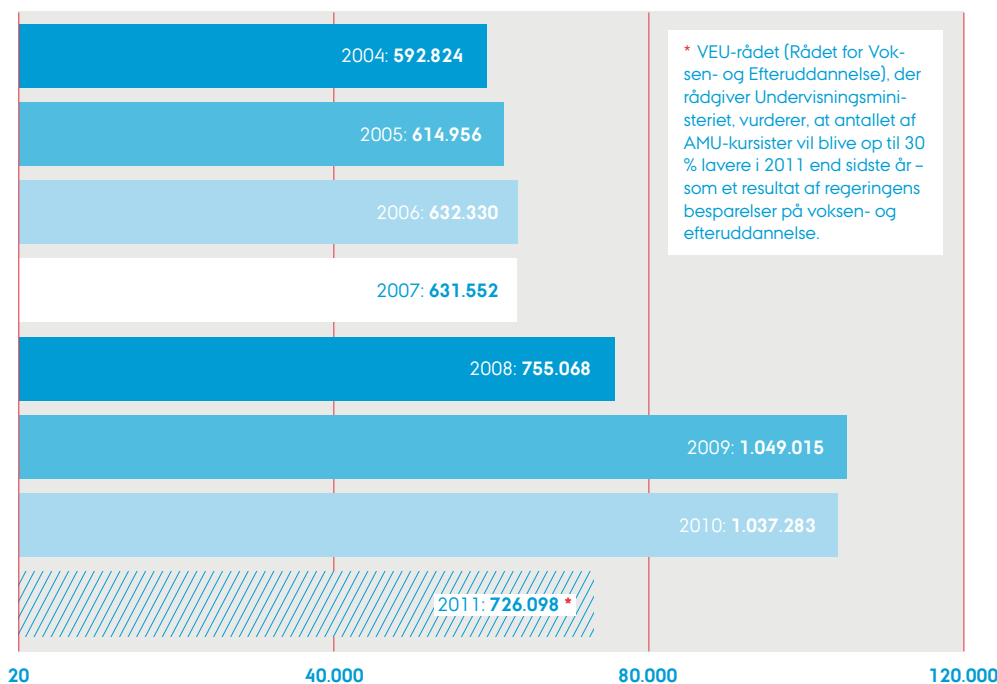
Den godtgørelse, som virksomheder får, når de sender en medarbejder på voksen- og efteruddannelse, blev reduceret med 20 %.

Deltagerbetalingen på en række kurser blev øget.

Den periode, hvor faglærte og ufaglærte kan modtage Statens Voksenuddannelsesstøtte (SVU), blev halveret fra 80 til 40 uger.

Faglærte og ufaglærte, der har en lang videregående uddannelse, som de ikke bruger i deres nuværende arbejde, skal nu betale mere for efteruddannelse i AMU-systemet end tidligere. Et chaufførkursus for en medarbejder, der har en lang uddannelse, koster nu vognmanden 33.000 kr. mod tidligere ca. 3.480 kr. Det drejer sig ifølge DI om i alt 155.000 personer, svarende til ca. 10 % af de faglærte og ufaglærte arbejdere i Danmark.

Antal kursister på Arbejdsmarkedsuddannelser (AMU):

* VEU-rådet (Rådet for Voksen- og Efteruddannelse), der rådgiver Undervisningsministeriet, vurderer, at antallet af AMU-kursister vil blive op til 30 % lavere i 2011 end sidste år – som et resultat af regeringens besparelser på voksen- og efteruddannelse.

Kilde: Undervisningsministeriet

bende får udviklet deres kompetencer, og at de kompetencer, de allerede har, bliver inddraget i hele processen i virksomheden. Det kan ikke lade sig gøre uden effektiv og målrettet efteruddannelse. Så det er da bekymrende, at de økonomiske rammer for efteruddannelse er blevet forringet,” siger Steen Høyrup Pedersen og tilføjer, at der er en tendens til, at virksomheder især bruger penge på efteruddannelse, når det er økonomiske opgangstider, mens de skærer ned på udgifterne til efteruddannelse, når økonomien skranter.

Kompetenceregnskab

Steen Høyrup Pedersen ser dog en chance for, at i hvert fald nogle virksomheder vil reagere på de strammere økonomiske rammer ved at være mere bevidste om, hvordan de får mest muligt ud af de ressourcer, de bruger på efteruddannelse:

”Jeg lavede for nogle år siden en undersøgelse, hvor jeg spurgte ledere og medarbejdere på en række virksomheder, om de vidste, hvem af de ansatte der var på efteruddannelse på det pågældende tidspunkt. Ofte var lederne ikke klar over det, og mange havde ikke tænkt på, hvordan de skulle indarbejde den nye viden, som medarbejderen kom hjem

med, i det daglige arbejde. Fremover kan man håbe, at flere ledere vil tænke efteruddannelsen ind i en større proces, så de vælger de mest relevante kurser og laver en strategi for, hvordan de medarbejdere, der kommer tilbage fra kurserne, kan dele deres viden med andre,” siger han.

Også hos 3F har man gjort sig tanker om, hvordan virksomhederne kan motiveres til at bruge efteruddannelse som en del af deres langsigtede strategiske planlægning.

”Vi kunne godt tænke os, at det gøres lovpligtigt for alle virksomheder at lave et kompetence- og uddannelsesregnskab, på samme måde som det i dag er lovpligtigt at lave en arbejdspladsvurdering. Det skal ikke være noget stort bureaukratisk apparat, men bestå i, at virksomhederne laver en opgørelse over, hvilke kompetencer deres medarbejdere allerede har, og lægger en plan for, hvordan de skal supplere dem ved hjælp af efteruddannelse. På den måde vil mange ledere formodentlig opdage, at deres medarbejdere kan mere og kan lære mere, end både medarbejderne og lederne tror, og nogle virksomheder vil forhåbentlig se en ide i at brande sig på at være førende på efteruddannelses-feltet,” siger Frank Juncker. ■

LÆS MERE:

Steen Høyrup Pedersen: 'Sammenhæng mellem læringsarenaer', kapitel 3 i 'Anerkendelse af realkompetencer – en antologi'. ViaSysteme. 2011.
'Læringsformers betydning for voksnes motivation for læring'. NCK, København, marts 2009.
'Kompetenceudvikling i kontekst'. NCK, København, november 2009.
'Pædagogisk praksis i VEU (Voksen- og Efteruddannelse) – samspillet mellem almen og erhvervsrettet VEU'. NCK, København, september 2010.

De tre sidste publikationer kan **downloades** fra hjemmesiden for NCK - Nationalt Center for Kompetenceudvikling: www.ncfk.dk

STEEN HØYRUP PEDERSEN

Lektor ved DPU, Aarhus Universitet, hvor han blandt andet forsker i organisationsudvikling, praksislæring og kompetenceudvikling. Han har skrevet en lang række artikler om efteruddannelse og arbejdspladslæring.

FRANK JUNCKER

Cand.mag., uddannelseskonsulent i Fagligt Fælles Forbund – 3F. Han har tidligere blandt andet arbejdet som erhvervsvejleder i AF og som kursuschef på Køge Handelsskole.

Asterisk bringer en serie om dilemmaer i det daglige arbejde. I hvert nummer af Asterisk kan du møde en person, der arbejder som praktiker inden for det pædagogiske felt, og som fortæller om de dilemmaer, hun eller han møder i det daglige arbejde.

”DE 10%, DER IKKE GIDER, SPILDER JEG IKKE ENERGI PÅ”

Du skal udvikle dig, lære fra dig og bevare vores troværdighed over for borgerne. Så enkle er kravene fra **beredskabschef** JAKOB VEDSTED ANDERSEN til sine 700 medarbejdere i Københavns Brandvæsen. De fleste hungrer efter at lære mere. Men en mindre gruppe tør, vil eller kan ikke rykke sig. Så de må blive tilbage.

Af MALENE FENGER-GRØNDAHL
Foto CARSTEN FENGER-GRØNDAHL

En uddannelse til brandmand tager cirka fire uger. Det svarer til, at du får et kørekort, og så skal du først til at lære at køre bil. Så det ligger i faget, at der er et konstant krav om at uddanne sig,” siger Jakob Vedsted Andersen.

Han har siden januar 2010 været beredskabschef i København. Ved årsskiftet overtog han ledelsen af hovedstadens brandvæsen, som ikke blot rykker ud ved brande, men

også driver ambulancekørsel og rykker ud ved forureningsulykker, terrorangreb eller olieudslip. Så selv om han havde adskillige års erfaring inden for beredskabet og som leder af brandvæsenet i Aarhus bag sig, var det en mere kompliceret opgave, han blev stillet over for, da han satte sig i chefstolen i København. Som beredskabschef har han kort sagt ansvar for at sikre kommunens over 500.000 borgere en effektiv brand-, rednings- og ambulancetjeneste. Det betyder, at han skal geare sin organisation til at omstille sig og samtidig fungere effektivt og stabilt.

”Vi går populært sagt fra bare at slukke brande til at løse en lang række opgaver, når det ’brænder på’ i bred forstand. Vi ser det som en opgave at sikre robustheden, så de kommunale institutioner kan fungere, når der sker uheld. Det kræver, at vi konstant udvikler vores fælles kompetencer. Vi skal altid stræbe efter at blive bedre. Hvis man tror, at man er de bedste, er der kun én vej, og det er nedad,” siger Jakob Vedsted Andersen, folder hænderne foran sig på bordet og smiler.

Derfor er det en væsentlig del af hans arbejde at afdække behovet for kompetenceudvikling blandt de 700 medarbejdere, hvoraf de fleste er kortuddannede, og nogle få er ufaglærte. Her er hans udgangspunkt, at det er beredskabsbehov, der definerer kompetenceudviklingen, ikke den enkelte medarbejders ønsker.

”Vi er et team og skal kunne stole på hinanden. Vi er dybt afhængige af hinanden, når vi er på et skadested. Det ved alle mine kolleger heldigvis. Derfor forstår de fleste også, at jeg tager udgangspunkt i vores opgaver og ud fra dem identificerer, hvad vi skal lære. Jeg sender ikke folk på efteruddannelse for, at de kan sidde på et kursuscenter og drikke rødvin om aftenen. De skal lære noget, som de kan bruge i det daglige arbejde. Derfor foregår meget af vores efteruddannelse i form af øvelser og kurser internt, hvor vi afprøver nye metoder og redskaber,” siger han og tilføjer, at han har nedsat en arbejdsgruppe, der skal kortlægge behovet for kompetenceudvikling og lægge planer for efteruddannelsen.

Beredskabschefen understreger, at hans fokus på helheden ikke betyder, at han ikke har respekt for den enkeltes erfaringer og kunnen – tværtimod:

”Der er nok en tendens i vores samfund til, at de med de fine eksamenspapirer får størst indflydelse og er med der, hvor der skal tages ansvar og tænkes nyt. Men mine erfaringer siger mig, at det afgørende er, hvad du kan i praksis, ikke hvad dine eksamenspapirer siger. Når vi skal redde folk ud af en brændende bygning, er det ligegyldigt, om en af brandmændene har en juraeksamen eller har været på et bestemt antal kurser. Det afgørende er, hvor lang tid det tager os at få drejestigen op og reddet folk ud,” siger han.

Jakob Vedsted Andersen har altid været fascineret af kombinationen af teknik, praktisk arbejde og erfaring, som er vigtig i brandvæsenet, og hans grundsynspunkt er, at han og de 700 ansatte er kolleger.

”Jeg går typisk ikke i uniform, for jeg har ikke behov for at have stjerner på skulderen. Jeg er ligemand med de ansatte forstæet på

Brandchefens

Netto-filosofi:

"En flaskedreng i Netto kan helt konkret se, hvad der skal til, hvis man vil være butiksbestyrelser i Lemvig. På samme måde skal mine brandfolk kunne se, hvad der forventes af dem, hvis de vil være brandmestre, og jeg skal stille muligheder til rådighed for dem, så de kan udvikle sig."

den måde, at jeg har fuld tillid til, at de kan løse opgaverne. Min opgave som leder er at udstikke en retning og give dem mulighed for at få de ressourcer og kompetencer, de har brug for for at nå målet. Derefter overlader jeg det til dem at finde ud af, hvordan de vil nå derhen," siger han og understreger, at hans egen erfaring med uddannelse og kompetenceudvikling er, at det er ved at lære, lytte og eksperimentere, at man udvikler sig.

"Stort set alt, hvad jeg har lært, har jeg lært ved at se, hvordan andre gør, og lytte, når nogle siger til mig, at det, jeg gør, ikke fungerer. Jeg har taget kurser i ledelse, men jeg har aldrig fået læst de bøger, der stod på pensumlisten," siger han med et grin. Alligevel har han lært meget, siden han trak i brandmandstøjet for første gang for omkring 20 år siden.

"Populært sagt er vi gået fra at slukke brande med en vandslange til at bruge meget avanceret udstyr. Alle vores meldinger fra redningsstedet får vi f.eks. på edb nu. Så alle

700 ansatte skal udvikle sig løbende. De fleste hungrer også efter uddannelse. De vil gerne lære nyt, så de kan udføre deres opgaver så godt som muligt."

Som leder følger han derfor det, han kalder 'Netto-filosofi': "En flaskedreng i Netto kan helt konkret se, hvad der skal til, hvis man vil være butiksbestyrelser i Lemvig. På samme måde skal mine brandfolk kunne se, hvad der forventes af dem, hvis de vil være brandmestre, og jeg skal stille muligheder til rådighed for dem, så de kan udvikle sig," siger han og tilføjer, at han i år har afsat 2,7 millioner kroner, svarende til 1 % af budgettet, til kompetenceudvikling.

Det er et signal til de 700 medarbejdere om, at hvis de vil blive i brandvæsnet, skal de være parate til at udvikle sig. Vil eller kan de ikke det, har de med Jakob Vedsted Andersen ord valgt deres eget spor. "Jeg har valgt udviklingssporet. Vil de ikke være med på det, har de lidt groft sagt valgt afviklingssporet. De

skal selvfølgelig have tid til at forstå, hvad der forventes af dem. Men bliver de siddende på deres hænder og siger, 'jeg er brandmænd, jeg slukker brande, og det er det', så bruger jeg ikke meget energi på dem. Det drejer sig højst om 10 %, og derfor synes jeg heller ikke, at jeg skal bruge mere end 10 % af min energi på dem," siger han. ■

JAKOB VEDSTED ANDERSEN

Beredskabschef i Københavns Brandvæsen. Han begyndte sin karriere i brandvæsnet, da han aftjente sin værnepligt i Civilforsvaret. Mens han uddannede sig til civilingeniør, var han tilknyttet brandvæsnet som frivillig, og efter studiet blev han ansat som brandinspektør i København og fik siden stillingen som chef for Aarhus Brandvæsen. 1. januar 2010 tiltrådte han så som beredskabschef i hovedstaden.

Læs mere: www.brand.kk.dk

NYE BØGER. MODTAGET PÅ REDAKTIONEN

VIDENSKABSTEORI FOR DE PÆDAGOGISKE PROFESSIONS- UDDANNELSER

Ulf Brinkkjær & Marianne Høyen
Hvad er viden? Hvordan frembringer eller konstruerer man viden? Hvad er forholdet mellem erfaringer og videnskab? Denne bog giver et elementært grundlag for at forholde sig til disse spørgsmål.
HANS REITZELS FORLAG

BØRNEFÆLLESSKABER OG FAMILIELIV

Dorte Kousholt
Børn i dag lever deres liv på tværs af institution og hjem. Bogen tager afsæt i, hvordan børnenes sammensatte hverdagsliv har betydning for familiens liv, og hvordan familiens liv har betydning for børnenes hverdag i børnehaven.
DANSK PSYKOLOGISK FORLAG

DEN DOMINANTE FAKTOR

Carla Hannaford
I bogen udforsker forfatteren et område, som længe har interesseret videnskabsfolk og undervisere: Forbindelsen mellem den side af kroppen, vi foretrækker at se, høre, røre og bevæge os med, og den måde, vi lærer, arbejder, leger og indgår i relationer med andre på.
VIA SYSTEME

SPROGMILJØER I BØRNEHØJDE

Anne Marie Marquardsen (red.)
Bogen formidler viden og ideer til udvikling af et stimulerende sprogmiljø og sammenkæder en række fortællinger om sprog i forskellige rum og sammenhænge med teori. Fortællingerne indbyder til refleksion over egen praksis og inspirerer til udvikling og nytænkning i arbejdet med 0-6-årige børns sprog og sprogudvikling.
DANSK PSYKOLOGISK FORLAG

FRA WOLFFIANISME TIL KØBEN- HAVNERFÆNOMENOLOGI

Hans Vejleskov
Bogen handler om væsentlige danske bidrag til psykologien i løbet af over 200 år fra midten af 1700-tallet til sidst i 1900-tallet.
DANSK PSYKOLOGFORENING

DEN KOMPENSERENDE SPECIALUNDERVISNING

Steen Hilling & Poul-Erik Foldbjerg
Den kompensierende specialundervisning for voksne er i bogen sat ind i en læringsteoretisk ramme og er beskrevet med cases. Bogen tager fat på læringsudvikling - personligt, socialt og fagligt - i forhold til voksne med egne erfaringer og ved anvendelse af aktivitetsteorien som læringsbegreb.
MUNKHOLM FORLAG

SKABENDE KUNSTTERAPI

Hanne Stubbe Teglbjærg
I bogen fremlægges erfaringer fra kunstterapeutiske forløb. Bogen samler den eksisterende viden om forskningen på området og giver et overblik over de kunstbaserede terapiformers praktiske anvendelsesmuligheder.
AARHUS UNIVERSITETSFORLAG

TEGNINGEKRISEN

Carsten Stage
Da Jyllands-Posten i 2005 trykte tolv tegninger af profeten Muhammed, blev det klart, at opgaven med at definere, hvad dansk kultur er, tilsyneladende er en opgave, der trænger sig mere og mere på, ikke mindst i medierne. Bogen beskriver, hvordan fortolkninger af kriseforløbet i medierne satte tre forskellige forståelser af det særligt danske i spil.
AARHUS UNIVERSITETSFORLAG

INKLUSION

Steen Hilling & Lotte Behrend
Elever med omfattende høretab er måske nogle af de vanskeligste at inkludere. Der fremlægges forskningsresultater fra et 3-årsforsøg, hvor der vurderes på, hvad der virker. Bogen anviser således pædagogiske og handlingsorienterede metoder ud fra resultaterne i de inkluderende projekter.
MUNKHOLM FORLAG

TØRKLÆDET SOM TEGN

Inge Degn & Kirsten Molly Søholm (red.)
Bogen sætter tilsløring i et historisk og internationalt perspektiv og belyser tørklædets betydning som kulturel markering ud fra en antropologisk, en teologisk og en etnografisk synsvinkel.
AARHUS UNIVERSITETSFORLAG

BEVIDSTE SPROGLIGE ERFARINGER PÅ MELLEMTRETTET

Jørgen Grosbøll & Jesper Zimmer Wrang
Bogen er en del af serien "Grammatik i dansk" og giver konkrete bud på, hvordan man på mellemtrinet kan undervise funktionelt med og i grammatik.
ACADEMICA

FRA VÆREN TIL HANDLEN

Humberto R. Maturana & Bernhard Pörksen
En interviewbog med den internationalt anerkendte neurobiolog og systemteoretiker Humberto R. Maturana, der er særligt kendt for sin radikale iagttagelsesteori og begrebet om autopoiesis.
MINDSPACE

MOBILITETSMANI

Mette Jensen

Denne bog stiller spørgsmål om, hvordan den øgede mobilitet påvirker det sociale liv – og finder svarene i interview med et bredt udsnit af befolkningen.

AARHUS UNIVERSITETSFORLAG

TALENT I SKOLEN

Poul Nissen, Ole Kyed & Kirsten Baltzer

Bogen inddrager den nyeste danske og internationale pædagogiske forskning inden for talentpleje og byder ind med initiativer, der kan støtte op om særligt begavede børn.

DAFOLO

SKOLETID

Harriet Bjerrum Nielsen

Bogen giver indblik i skolebørns personlige relationer og faglige strategier, og hvordan de udvikler og håndterer venskaber og konflikter.

AKADEMISK FORLAG

GYLDENDALS PÆDAGOGIK HÅNDBOG

Hans Jørgen Kristensen & Per Fibæk Laursen (red.)

Håndbogen består af otte dele, der repræsenterer otte forskellige tilgange til pædagogikken som vidensområde. Gyldendals Pædagogikhåndbog er et arbejdsredskab for studerende i faget pædagogik ved læreruddannelsen.

GYLDENDAL

DANNELSE DER VIRKER

Alexander von Oettingen, Christina Hvas Andersen, Niels Buur Hansen og Leo Komischke-Konnerup

Denne bog bygger på en almen-

pædagogisk og dannelseseoretisk undersøgelse af efterskolen som pædagogisk institution. Bogen forsøger at give en række bud på, hvordan efterskolens særlige pædagogik kan udvikles.

KLIM

LÆRERENS PSYKOLOGIBOG

Mads Hermansen (red.)

I bogen kommer tretten forfattere med indlæg fra hver deres område inden for psykologi, sociologi og pædagogik. Fælles for bidragene er, at de alle er rettet mod lærerens arbejde, idet de giver læreren indblik i den viden og støtte, der er relevant fra psykologiens verden.

AKADEMISK FORLAG

SPECIALUNDERVISNING PÅ HOVEDET

Leo Komischke-Konnerup & Niels Buur Hansen (red.)

Bogens artikler tager afsæt i tretten frie kostskolers specialpædagogiske praksis og indfører i de almene pædagogiske problemstillinger, som knytter sig til undervisning og samvær for elever med særlige behov.

KLIM

NÅR ANERKENDELSE IKKE ER NOK

Karen-Sofie Pettersen & Eva Simonsen

Bogen præsenterer kort Honneths anerkendelsesbegreb og diskuterer de dilemmaer, det i praksis sætter professionelle i, som for eksempel pædagoger, lærere, socialarbejdere og sygeplejersker

AKADEMISK FORLAG

EVALUERING I NATURFAGENE

Niels-Erik Hybholt, Helge Kastrup, Hans Henrik Knoop & Poul Kristensen

I denne bog fra Læringsarena-serien gennemgår tre seminarielektorer, der alle til daglig er beskæftiget med evaluering, henholdsvis biologi, fysik/kemi og geografi. Bogen er et debatoplæg.

AKADEMISK FORLAG

"Ligesom andre forfattere taler om ludomani, narkomani, købemani, anoreksi, bulimi etc. – alle livsstilsbetingede lidelser i det senmoderne samfund – mener jeg, man kan tale om mobilitetsmani, når behovet for mobilitet, i bred forstand, bliver til en besættelse."

Mette Jensen
forfatter til 'Mobilitetsmani'

ÅRGANG 2012

Søren Schultz Hansen

Hvad betyder internettet og de mobile medier for børns sociale liv nu og i den nære fremtid? Hvordan navigerer de på internettet? Hvad kendetegner deres digitale samvær? Forfatteren har fulgt de unge – som bliver 18 år i 2012 – på nettet, i familien og med vennerne. I bogen viser han, på baggrund af empiriske undersøgelser, hvordan vi kan forstå dem, og hvordan voksne adskiller sig fra deres børn i brugen af nye medier.

INFORMATIONSFORLAG

HÅNDBOG I SKOLESTART

Alice Rørvig

Bogen handler om at skabe tryk-

barnets skolestart og viser, hvordan det pædagogiske arbejde kan udmøntes i praksis ved aktivitets- og læringsforløb, med ideer til opgaver og undervisningsforløb samt ved at inddrage barnet og dets forældre i arbejdet.

DANSK PSYKOLOGISK FORLAG

VOKSNES LÆREPROCESSE

Bjarne Wahlgren

Forfatteren beskriver de voksne i voksenundervisningen, deres forudsætninger for, forventninger til og motivation for at deltage i uddannelse, når de har behov for det. Bogen beskriver også, hvordan man som underviser kan fremme transfer – det vil sige omsætning af det, der læres, til den konkrete anvendelsesammenhæng.

AKADEMISK FORLAG

SKOLESKYDERI ER DÆMONISK RASEN

Skoleskyderier er et fænomen, der peger på mere grundlæggende forandringer i tiden. LARS GEER HAMMERSHØJ ser nærmere på, hvad der kendetegner skoleskyderier som massakren på Columbine High School, og hvordan fænomenet hænger sammen med Søren Kierkegaards 'dæmoniske rasen'.

Af LARS GEER HAMMERSHØJ

Ønsker man at diagnosticere sin samtid, kan en fremgangsmåde være at lede efter sociale fænomener, der er nye, og som tilsyneladende ikke lader sig forklare. Der er i så fald mulighed for, at de er tegn på mere grundlæggende forandringer i tiden og på forskydninger i forholdet mellem selv og det sociale.

Skoleskyderi eller *school shootings* på engelsk forekommer at være et fænomen af denne karakter. Det er et historisk set forholdsvis nyt fænomen, der for alvor viste sig i og antog karakter af en epidemi i løbet af 1990'erne kulminerende med massakren på Columbine High School i 1999. Samtidig adskiller skoleskyderi sig fra andre typer af skolevold ved at blive begået af tilsyneladende normale unge, ligesom der blandt gerningsmændene – og det er som regel mænd eller drenge – er så stor variation i personlighed, demografi, baggrund osv., at det ikke er muligt at lave en traditionel psykologisk og sociologisk gerningsmandsprofil.

Der er forsøgt givet mange forklaringer på disse tragiske og meningsløse hændelser – såsom at årsagen skulle være en bestemt psykisk lidelse, et pludseligt sammenbrud, svære familieproblemer, ekstrem mobning, ændrede sociale strukturer, voldelige computerspil, copy-cat-effekten – men det har vist sig, at disse forklaringsmodeller for det meste kun formår

“Skoleskyderier er altid planlagt, gerningsmanden har ofte fantasier om sin egen **'post-mortal fame'**, og det er en form for selvmord. Endelig tyder det faktum, at gerningsmanden altid skyder på tilfældige, på, at det er skolen som helhed, *dvs. den verden, der for den unge udgør 'hele tilværelsen', som han raser imod.*”

Lektor Lars Geer Hammershøj

at forklare et af de karakteristiske træk ved skoleskyderi, sjældent flere og aldrig dem alle.

Skoleskyderiets fem træk

Der er således fem træk, der karakteriserer skoleskyderier som fænomen og gerning:

1. Kun en minoritet af gerningsmændene er 'loners' eller enspændere, og selv de, der bliver beskrevet som sådan, har ofte venner og sågar kæreste. Majoriteten af dem synes at

socialisere sig i *mainstreamgruppen*, men – og det er afgørende – de oplever og opfatter sig selv som ekstremt marginaliserede, dvs., der eksisterer et misforhold mellem deres selvbillede og andres billede af dem.

2. Gerningsmanden viser som regel *ingen tegn* på problemer eller mental lidelse før skyderiet. Ofte opdages det efterfølgende, at vedkommende faktisk lider af psykosociale problemer. Om end disse ofte inkluderer depression og selvmordstanker, kan det dreje sig om en lang række *forskellige* typer af problemer og psykiske lidelser.

3. Skyderierne er ikke impulsive, men *planlagte* i forvejen, ofte ned i mindste detalje. Planerne kan endog forudgående være diskuteret over internet eller udfoldet fiktivt i f.eks. en stil, ligesom man som regel finder selvmordsbreve eller selvmordsvideoer efterfølgende.

4. Gerningsmanden forsøger ikke (kun) at ramme bestemte personer, men skyder altid (også) på *tilfældige*. Ofte ved vedkommende ikke, hvem han har ramt.

5. Skyderiet har form af et rasende *selvmord*. De fleste ender med at skyde eller forsøge at skyde sig selv, eller også giver de ikke politiet anden mulighed end at skyde dem. Den polititekniske term for det sidste tilfælde er 'suicide by cop'.

Dæmonisk fortvivlelse

Skoleskyderier giver som regel anledning til en dobbelt forfærdelse. Man forfærdes dels over det hændte, dels over hændelsens

tilsyneladende meningsløshed og gerningens uforklarlige ondsindethed. Der synes at være noget dæmonisk over disse ugerninger.

Dæmoni er netop Søren Kierkegaards begreb for den mest intensiverede form for fortvivlelse i *Sygdommen til Døden* fra 1849. Fortvivlelse definerer han som en sygdom i selvet, hvor der består et "Misforhold i et Forhold, der forholder sig til sig selv". Den dæmoniske fortvivlelse er for det første karakteriseret af, at den fortvivlede vil være sig selv på trods, dvs. vil være sig selv med sin lidelse: "Har han forvisset sig om, at denne Pæl i Kjødet (hvad enten det nu virkelig er saa, eller hans Lidenskab gjør at det er ham saa) nager saa dybt, at han ikke kan abstrahere fra den, saa vil han hellere evigt overtage den. Han forarges saa paa den, eller rettere, han tager af den Anledning til at forarges paa hele Tilværelsen".

For det andet er den dæmoniske fortvivlelse karakteriseret ved *indesluttethed*. Den dæmonisk fortvivlede slutter sig inde med sine kval og sidder billedligt talt bag selvets lukkede dør og udfylder tiden med at dyrke sig selv i sin kval. Han søger ikke hjælp og ønsker ikke hjælp, for han er blevet afhængig af sin kval: "Nu vil han hellere rase mod Alt, være den af hele Verden, af Tilværelsen forudrettede, hvem det just er af Vigtighed at passe paa at han har sin Qval ved Haanden, at ingen tager den fra ham – thi saa kan han jo ikke bevise og overbevise sig selv, at han har Ret".

Dæmonisk selvdannelse

Spørgsmålet er, hvorvidt skoleskyderi kan forstås som en sådan indesluttet trods, der "til sidst bliver en dæmonisk Rasen"? For Kierkegaard var selvforholdet overvejende et selverkendelsesforhold og et spørgsmål om

at forholde sig til selvet som given opgave. I dag forekommer selvforholdet snarere at have karakter af et selvrealiseringsforhold og være et spørgsmål om selv at konstruere fortællingen om sig selv, danne fællesskaber og skabe sine egne livsprojekter. Set i et selvdannelsesperspektiv er konsekvensen, at selvet får *projektkarakter*: Selvet består af skiftende opgaver, hvis mål den enkelte selv har sat, og hvis proces den enkelte selv leder.

Forstået i dette perspektiv ændrer fortvivlelsen karakter fra et misforhold i selvet til et misforhold i forhold til selvets selvdannelse. Antagelsen er, at dæmonisk selvdannelse derfor vil adskille sig fra dæmonisk fortvivlelse på to måder:

For det første vil individets rasen mod hele tilværelsen få projektkarakter og tenderede mod at *vendes udefter*, da det nu engang er projektets natur at være performativt.

For det andet vil individets indesluttethed være orienteret mod den selvsamme type af socialitet, som konstituerer vedkommendes *primære sociale verden*. I sin projektkarakter er trodsen således vendt udefter og sigter på at bringe selve det forhold til ophør, som vedkommende er i misforhold til, nemlig det sociale forhold som sådan. For den dæmoniske elev vil det være skolens fællesskab, for den dæmoniske forælder familien, for den dæmoniske medarbejder arbejdspladsen osv.

Spørgsmålet er nu, om de træk, der karakteriserer skoleskyderi, kan fortolkes som en sådan form for udadvendt dæmonisk selvdannelsesprojekt? Hvad indesluttetheden angår, så synes de to første træk præcis at vidne om *kontrast* mellem indre og ydre. Både den forvrængede selvopfattelse af at være ekstremt marginaliseret og det faktum, at de lider af

uopdagede psykosociale problemer, forekommer at være et udslag af, at vedkommende slutter sig inde med sine pinefulde oplevelser og problemer og trodsigt holder dem for sig selv, hvorved de forstærkes.

Hvad den udadvendte rasen angår, så peger flere forhold på, at der er tale om et paradoksalt og tragisk selvrealiseringsprojekt: Skoleskyderier er altid planlagt, gerningsmanden har ofte fantasier om sin egen 'post-mortale fame', og det er en form for selvmord. Endelig tyder det faktum, at gerningsmanden altid skyder på tilfældige, på, at det er skolen som helhed, dvs. den verden, der for den unge udgør 'hele tilværelsen', som han raser imod.

Forebyggelse af dæmoni

Skoleskyderier er svære at forhindre, fordi der forudgående kun er få ydre tegn på et dæmonisk raseri. Vil man forebygge, må man gå til roden af problemet, nemlig indesluttetheden eller manglen på selvoverskridelse i selvdannelsesprocessen. Problemer med selvoverskridelse er et generelt og karakteristisk problem i dag, fordi selvet fylder så meget, og vi er henvist til at overskride i snart det ene, snart det andet fællesskab for at danne os.

En af de mest kraftfulde og sociale selvoverskridelsesaktiviteter er *legen*. Legen for legens egen skyld er øvelsen par excellence i at overskride sig selv i legens fælles stemning. Et effektivt og bredspektret forebyggelsesmiddel mod patologisk selvdannelse ville derfor antageligt være at opprioritere legen. ■

LÆS MERE HER:

Lars Geer Hammershøj: "The Social Pathologies of Self-Realization: A diagnosis of the consequences of the shift in individualization". In *Educational Philosophy and Theory*, Vol. 41, No. 5, 2009.

Lars Geer Hammershøj: *Selvdannelse og socialitet – forsøg på en socialanalytisk samtidsdiagnose*. Danmarks Pædagogiske Universitets Forlag, 2003.

Katherine Newman et al.: *Rampage: The social roots of school shootings*. Basic Books, 2004.

Secret Service, Department of Education: *The final report and findings of the safe school initiative: Implications for the prevention of school attacks in the United States* (United States Secret Service and Department of Education), 2002.

LARS GEER HAMMERSHØJ

Ph.d., lektor i pædagogisk filosofi og studieleder ved DPU, Aarhus Universitet. Han forsker bl.a. i selvdannelsens skyggesider.

DANMARKS PÆDAGOGISKE
UNIVERSITETSSKOLE
AARHUS UNIVERSITET

---

* **VI SKABER BEDRE UDDANNELSER
VIL DU VÆRE MED?**

Læs bachelor i Uddannelsesvidenskab på Danmarks
Pædagogiske Universitetsskole, Aarhus Universitet,
i København eller Aarhus

Ansøgningsfrist den 5. juli 2011

www.dpu.dk/bachelor

20.

JUNI

RÅ PÆDAGOGIK

DEBATMØDE

'Pædagogik og barbari', Sport, uddannelse og konkurrence' og Helvedes pædagogik'.

Det er nogle af oplægstitlerne, når Dansk Pædagogisk Tidsskrift i samarbejde med Institut for Pædagogik inviterer til debatmødet 'Rå pædagogik'. Mødet afholdes i forbindelse med udgivelsen af Dansk Pædagogisk Tidsskrift nr. 2/2011.

Mandag 20. juni kl. 16.30-19, Festsalen, lokale A 220.

Der er gratis adgang. Tidsskriftet vil kunne købes til kr. 100 ved arrangementet.

30.

AUGUST

DIAGNOSER I SPECIALPÆDAGOGIK OG SOCIALPÆDAGOGIK

SEMINAR OG RECEPTION

Diagnosticering og medicinering blandt børn, unge og voksne er steget eksplosivt inden for de seneste 5-10 år. En ny antologi bidrager med de første spadestik til forskningsmæssige belysninger af *de særlige pædagogiske problemstillinger*, som den stigende diagnosticering og medicinering afføder.

Forskningsprogrammet "Social- og specialpædagogik i inkluderende perspektiv" inviterer til seminar og reception i forbindelse med udgivelse af antologien *Diagnoser i specialpædagogik og socialpædagogik*, som er redigeret af Inge M. Bryderup og udgivet på Hans Reitzels Forlag.

DPU 30. august kl. 13-16.

Deltagelse inklusive bogen kr. 350

LÆS MERE OM ARRANGEMENTERNE PÅ DPU

TILMELD DIG PÅ

www.dpu.dk/kalender

8.-10./9.-12

AUGUST

SOMMERKURSER PÅ DPU

SOMMEREN 2011 UDBYDER DPU, CAMPUS EMPDRUP, TRE SOMMERKURSER.

Facilitering: At tage ansvar for møder på arbejdet og i civilsamfundet

Howdan får vi møder, der er værdiskabende, effektive, involverende, energifyldte, muntre, korte og fåtalige? Det gør vi ved at facilitere møderne: det vil sige styre deres form stramt og venligt, så indholdet og formålet fremmes bedst muligt.

8. - 10. august

Positiv psykologi

Positiv psykologi fokuserer på menneskets psykologiske ressourcer,

styrker og muligheder. Disciplinen udspringer af en erkendelse af, at især den kliniske psykologi i mange år har betonet psykiske problemer og sygdomme og dermed underprioriteret positive fænomener som glæde, mening, modstandskraft, optimisme, mod og styrker.

9. - 12. august

Børnelitteratur i forandring

Hvor bevæger børnelitteraturen sig hen? Hvilke centrale spørgsmål kommer op i børnelitteraturforskning og i offentlig debat om bøger for børn? Hvordan forholder forskere, formidlere og undervisere sig til den nye børnelitteratur?

9. - 12. august

Programmer og tilmelding på www.dpu.dk/sommerskole

27.

SEPTEMBER

PAS PÅ DE VELBEGAVEDE OG TALENTFULDE BØRN KONFERENCE

Ny forskning viser, at mange af folkeskolens bedst begavede elever mistrives i skolen både fagligt og socialt. Katastrofalt for de børn, det går ud over og katastrofalt for det danske samfund, der taber talenterne på gulvet. Men hvad ved vi egentlig om talentfulde børn nationalt og internationalt?

Det kan du få svar på, når Center for Grundskoleforskning, DPU, Aarhus Universitet inviterer til heldagskonference i København om de talentfulde og velbegavede børn. Her kan du blandt andet høre om erfaringer fra skolen, national og international effektforskning, potentialeorienteret undervisningsdifferentiering og få helt konkrete bud på, hvad der skal til, for at flere af folkeskolens begavede og talentfulde elever trives både fagligt og socialt.

27. september kl. 9 - 16

Kr. 650

“**Oprigtig uvidenhed** kan være en fordel, fordi der med uvidenhed kan følge **ydmxyghed, nysgerrighed** og **et åbent sind**; omvendt giver evnen til at aflire standardfraser, esoteriske begreber og evindelige påstande et falsk billede af indsigt og vikler sindet ind i et spind, der er både *vind- og vandtæt over for nye ideer.*”

John Dewey
Filosof

Asterisk

En asterisk er det typografiske tegn, der henleder opmærksomheden på noget, der kommer. Den er et forvarsel. Asterisken anvendes ofte i fremstillinger til at markere en reference, som uddyber hovedteksten, og som der kan følges op på. Magasinet Asterisk søger at foregribe og gå dybere ned i aktuelle debatter om uddannelse.

Asterisk er udgivet af:

Danmarks Pædagogiske Universitetsskole, ARTS
Aarhus Universitet
Tuborgvej 164
2400 København NV

www.dpu.dk/asterisk
ISSN: 1601-5754

DANMARKS PÆDAGOGISKE
UNIVERSITETSSKOLE
AARHUS UNIVERSITET